

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2016 30 stp
Institutt for landskapsplanlegging

Rettsforlik i jordskifteretten – gårdagens praksis i lys av den nye loven.

Jordskifteretten – fra problemløser til konflikthåndterer?

Torgeir Skogheim
Master i eiendom

Forord

Oppgaven er avslutningen på en mastergrad i eiendom ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) som er gjennomført i perioden 2013-2016. Oppgaven ble skrevet våren 2016 og omfanget på den er 30 studiepoeng. Hovedveileder har vært førsteamanuensis Katrine Broch Hauge.

Jeg vil benytte anledningen til å takke ansatte ved Akershus og Oslo jordskifterett, Nord- og Midhordland jordskifterett, Nord-Troms jordskifterett og Øvre Telemark jordskifterett for god hjelp med å finne fram de aktuelle rettsbøkene. En spesiell takk til dommerne som stilte opp på intervjuene.

Professor Per Kåre Sky har, som biveileder, bidratt med råd og innspill underveis i prosessen. En stor takk til han.

Førsteamanuensis Katrine Broch Hauge har som hovedveileder bidratt sterkt til at oppgaven har blitt en realitet. En stor takk også til henne.

Til slutt vil jeg takke jordskifterettsleder Liv Nergaard ved Nord-Troms jordskifterett som har gitt meg permisjon fra jobben som overingeniør for å gjennomføre studiet.

Ås, 11. mai 2016

Torgeir Skogheim

Sammendrag

Temaet for oppgaven er rettsforlik i jordskifteretten – gårdagens praksis i lys av den nye loven. Jeg har valgt å fokusere mest på innholdet i rettsforlikene og mindre på prosessen fram til forliket.

Problemstillingen består av tre delproblemstillinger:

1) Innebærer jordskiftelova § 6-26 at rettstilstanden er endret i forhold til etter jordskifteloven 1979? 2) Hvordan har praksisen i jordskifterettene vært sett opp mot rettstilstanden etter jordskiftelova? 3) Hvilke virkninger vil den nye bestemmelsen ha for jordskifterettene?

Oppgaven er avgrenset til å omfatte rettsforlik i rettsfastsettende saker fra fire jordskifteretter. Sakene er avsluttet i perioden 2013-2015. Alle sakene er fra ordinær mekling i rettsmøte.

Innebærer jordskiftelova § 6-26 at rettstilstanden er endret i forhold til etter jordskifteloven 1979? Drøftingen ender opp med at jeg kommer fram til at intensjonen til lovgiver har å presisere hva som er gjeldende rett. Selv om praksisen under jordskifteloven 1979 har inneholdt rettsforlik i et bredt spekter av saker, har den kanskje ikke vært innenfor det som var lovgivers intensjon da rettsforlik ble en del av jordskifteloven 1979. Rettsforlik i rettsendrende saker kan inneholde tilleggspunkter som inneholder rettsendrende elementer eller elementer som er utenfor kompetansen i jordskiftelova.

Hvordan har praksisen i jordskifterettene vært sett opp mot rettstilstanden etter jordskiftelova? Gjennomgangen av rettsbøker viser at bruken av rettsforlik varierer mye mellom de ulike jordskifterettene. Innholdet i rettsforlikene er også forskjellige mellom jordskifterettene. Bruken av tilleggspunkter i rettsforlik er dominert av punkter som har rettsendrende karakter.

Hvilke virkninger vil den nye bestemmelsen ha for jordskifterettene? For de domstolene jeg har med i min undersøkelse vil bruken av rettsforlik sannsynligvis bli redusert. De fleste av dommerne vil allikevel inngå rettsforlik med rettsendrende tilleggspunkter. Nedgangen i antall forlik vil påvirke saksavviklingen i jordskifterettene ved at alternativene til å inngå rettsforlik er mer arbeidskrevende for den enkelte jordskifterett.

Summary

The thesis topic is settlement in the land consolidation court - yesterday's practice in light of the new law. I have chosen to focus mostly on the content of the settlement and less on the process leading to the settlement.

The issue consists of three sub-questions:

1) Involves the Land Consolidation Act § 6-26 that the legal situation has changed in relation to by the Land Consolidation Act 1979? 2) How has the practice of land consolidation courts been set up against the legal situation after the Land Consolidation Act? 3) What effects will the new provision have for land consolidation courts?

The task is defined as covering settlement in straight determinable matters from four land consolidation courts. The cases have been completed during the period 2013-2015. All the cases are from ordinary mediation hearing.

Involves Land Consolidation Act § 6-26 that the legal situation has changed in relation to by the Land Consolidation Act 1979? The discussion ends up with that I conclude that the intention of the legislator to clarify the current law. Although the practice under the Land Consolidation Act 1979 contained settlement in a wide range of issues, it may not have been within what was the legislator's intention when settlement became part of the Land Consolidation Act 1979. A court settlement in right-altering issues may contain additional points that contains right-altering elements or elements is outside the competence of the Land Consolidation Act.

How has the practice of land consolidation courts been set up against the legal situation after Land Consolidation Act? The review of court records shows that the use of settlement vary widely between you various land consolidation courts. The content of the right settlements are also different between the land consolidation courts. The use of additional points in the court settlement is dominated by points with right-altering character.

What effects will the new provision have for land consolidation courts? For the courts, I have included in my survey, the use of court settlement will likely be reduced. Most of the judges will nevertheless conclude court settlement with right-altering additional points. The decline in the number of settlement will influence the number of cases processed in the Land Consolidation Courts in that alternatives to conclude a court settlement is more laborious for the individual Land Consolidation Court.

Innhold

Forord	I
Sammendrag	II
Summary	III
Kapittel 1. Innledning	1
1.1 Bakgrunn	1
1.2 Problemstilling og avgrensning	2
1.2.1 Problemstilling	2
1.2.2 Avgrensning av oppgaven	2
1.3 Kort om fremgangsmåten	3
1.4 Aktuell litteratur	4
1.5 Oppbygning av oppgaven	4
Kapittel 2. Metode	6
2.1 Innledning	6
2.2 Ulike metoder	6
2.3 Juridisk metode	7
2.4 Dokumentstudium	7
2.5 Intervjuer av jordskiftedommere	7
2.5.1 Innledning	7
2.5.2 Intervjuguiden	8
2.5.3 Utvalget av domstoler og dommere	9
2.6 Gyldighet og pålitelighet	9
2.7 Forskningsetikk og personvern	9
Kapittel 3. Teori	11
3.1 Innledning	11
3.2 Konflikt, tvist, mekling og minnelige løsninger	11
3.2.1 Minnelige løsninger i jordskifteretten	11

3.2.2	Konflikt kontra tvist.....	12
3.2.3	Meklingsadferd og -former	12
3.3	Sakstyper og avgjørelsesformer i jordskifteretten	12
3.3.1	Sakstyper i jordskiftelova.....	13
3.3.2	Rettsfastsettende saker	13
3.3.3	Rettsendrende saker	14
3.3.4	Dom.....	15
3.3.5	Jordskifteavgjerd.....	15
3.4	Rettsforlik generelt	15
3.4.1	Forutsetninger for rettsforlik.....	16
3.4.2	Framgangsmåten ved inngåelse av rettsforlik.....	16
3.4.3	Hva det kan inngås forlik om.....	17
3.4.4	Krav til utforming av rettsforlik.....	18
3.4.5	Søksmål for tingretten om ugyldighet av rettsforlik	18
3.5	Rettsforlik etter jordskifteloven 1979	20
3.5.1	Rettsforlik i rettsfastsettende saker.	20
3.5.2	Rettsforlik i rettsendrende saker.	21
3.6	Rettsforlik etter jordskiftelova.....	21
3.6.1	Jordskifterettens saklige kompetanse.....	21
3.6.2	Innholdet i § 6-26.....	22
3.6.3	Begrunnelsen for § 6-26.....	23
Kapittel 4	Empiri.....	25
4.1	Oversikt over innholdet i rettsbøkene.....	25
4.2	Forlik i rettsfastsettende saker med rettsendrende elementer	32
4.3	Forlik i rettsfastsettende saker med momenter utenfor jordskifterettens kompetanse. ..	33
4.3.1	Forlik i rettsfastsettende saker med bindinger i partenes handlingsrom i forhold til byggesaksbehandling.	33

4.3.2 Forlik i rettsfastsettende saker med tilleggspunkter som er utenfor jordskifterettens kompetanse.	34
4.4 Jordskiftedommernes synspunkter	35
4.4.1 Dommerne.....	35
4.4.2 Foretrukket avgjørelsesform.	35
4.4.3 Fordeler med rettsforlik	36
4.4.4 Ulemper med rettsforlik	36
4.4.5 Kultur for rettsforlik.....	37
4.4.6 Informasjon til partene	37
4.4.7 Opptreden i rettsmøte ved selvprosederende parter	38
4.4.8 Opptreden i rettsmøte ved prosessfullmektiger.	38
4.4.9 Skala aktiv – passiv.....	38
4.4.10 Skala relasjonsorientert – saksorientert	38
4.4.11 Informasjon om konsekvensene av å inngå rettsforlik.....	39
4.4.12 Innholdet i § 6-26.....	39
4.4.13 Innebærer § 6-26 endring?	39
4.4.14 Vil § 6-26 ha konsekvenser for valg av avgjørelsesform?.....	40
4.4.15 Fordeler og ulemper med § 6-26.....	40
Kapittel 5 Drøfting	42
5.1 Innledning	42
5.2 Drøfting delproblemstilling 1	42
5.2.1 Drøfting.....	42
5.3 Drøfting delproblemstilling 2	45
5.3.1 Problemstillingen	45
5.3.2 Hva forteller funnene?	45
5.3.3 Kritisk vurdering av funnene	49
5.3.4 Oppsummering av funnene.	49

5.4 Drøfting delproblemstilling 3	50
5.4.1 Problemstillingen	50
5.4.2 Hva forteller funnene?	50
5.4.3 Kritisk vurdering av funnene	51
5.4.4 Oppsummering av funnene	51
Kapittel 6 Oppsummering	52
Kilder.....	53
Litteratur	53
Lover.....	55
Rettsavgjørelser	55
Vedlegg	56
Vedlegg 1 Søknad NSD.....	56
Vedlegg 2 Godkjenning NSD.....	61
Vedlegg 3 Intervjuguide	65

Kapittel 1. Innledning

1.1 Bakgrunn

I forbindelse med at den nye jordskiftelova (2013), heretter kalt jordskiftelova, trådte i kraft 1. januar 2016 har vi fått en egen bestemmelse som regulerer partenes mulighet til å inngå rettsforlik ved forhandlinger i jordskifteretten. Bestemmelsen framgår av § 6-26. Første ledd har følgende ordlyd:

Partane kan berre gjere rettsforlik for jordskifteretten i slike spørsmål som retten elles kan avgjere ved dom etter § 6-23 første ledd.

Lovens § 6-23 første ledd lyder slik: *Ved dom tek jordskifteretten avgjerd om grenser, eigedomsrett, rettar og anna.*

Denne bestemmelsen vil påvirke måten jordskiftedomstolene arbeider på og dermed kunne endre egenarten til domstolen. En konsekvens er at det mest sannsynlig ikke kan inngås rettsforlik om spørsmål som behandles etter bestemmelsene i jordskiftelova kapittel 3. I kapittel 3 finner vi de rettsendrende virkemidlene. Begrepet er beskrevet i punkt 3.3.3 under. Unntakene, der det uten tvil kan inngås rettsforlik, er tvistes spørsmål om grunnlaget for jordskifteløsningen som behandles etter § 3-13.

I tillegg kan bestemmelsen få innvirkning på innholdet i rettsforlik som er inngått etter bestemmelsene i kapittel 4 i lova. Kapittel 4 i jordskiftelova inneholder de rettsfastsettende virkemidlene. Det er et interessant spørsmålet om rettsforlik i en tvist etter kapittel 4 kan inneholde elementer som i sin karakter er rettsendrende.

Hvordan forholder denne bestemmelsen seg til gjeldende rett under jordskifteloven (1979), heretter kalt jordskifteloven 1979? Har det funnet sted en innsnevring av handlingsrommet til jordskifteretten i bruken av rettsforlik som verktøy for å avslutte saker? Hvilke virkninger vil en slik eventuell innstramning ha?

Som tittelen viser er temaet i oppgaven rettsforlik i jordskifteretten, gårdagens praksis i lys av den gjeldende jordskifteloven. Undertittelen indikerer at jeg stiller spørsmål om jordskiftelova kan komme til å endre måten domstolen arbeider på og som følge av det kan komme til å tape noe av sin egenart.

1.2 Problemstilling og avgrensning

1.2.1 Problemstilling

I denne oppgaven ønsker jeg å sammenligne saker som er avsluttet ved rettsforlik under jordskifteloven 1979 opp mot bestemmelsene i jordskiftelova. I hvilken grad kunne forlikene gjort under gammelt regelverk vært inngått under den nye loven? Hvilke konsekvenser får den nye loven for valg av avgjørelsesform, produktivitet ved den enkelte jordskifterett osv.

Her er delproblemstillingene jeg ønsker svar på:

Innebærer jordskiftelova § 6-26 at rettstilstanden er endret i forhold til etter jordskifteloven 1979?

Hvordan har praksisen i jordskifterettene vært sett opp mot rettstilstanden etter jordskiftelova?

Hvilke virkninger vil den nye bestemmelsen ha for jordskifterettene?

Spørsmålene skal besvares innenfor rammen av en masteroppgave. Ambisjonene er å finne ut mest mulig om hver delproblemstilling ut fra de valgte framgangsmåter referert til i 1.3 nedenfor.

1.2.2 Avgrensning av oppgaven

For å unngå å favne for bredt og dermed behandle temaet for flyktig har jeg avgrenset oppgaven. I den forbindelse har jeg stilt et par spørsmål. Det viktigste spørsmålet er hvilke typer rettsforlik jeg skal konsentrere meg om. Her er det flere forhold en kan ta hensyn til. De to mest aktuelle dimensjonene er prosessform og type virkemiddel som er krevd i saken.

Ordinære rettsmøter og rettsmekling er de to vanligste prosessformene i jordskifteretten. Omfanget av rettsmekling i jordskifterettene er imidlertid svært begrenset. I 2011 ble det rettsmeklet 50 saker ifølge Bernt et al. (2014 s. 341). Jordskiftelova §§ 6-17 og 6-18 jf. tvisteloven (2005) §§ 8-2 og 8-3 inneholder bestemmelsene for mekling og rettsmekling. Mekling i rettsmøte er kalt ordinær mekling av Bernt (2011). En av de viktigste forskjellene mellom de to meklingsformene er at kravene til kontradiksjon ikke gjelder under rettsmekling. I tillegg er kretsen av mulige rettsmeklere større enn i ordinære rettsmøter styrt av dommere. Det kan være ingeniører, jf. jordskiftelova § 6-18 tredje ledd eller meklere fra eget utvalg jf.

tvisteloven § 8-4 første ledd. Ordinær mekling er en svært krevende øvelse for dommerne i spenningsfeltet mellom dommerens veiledningsplikt og dommerens habilitet.

De materielle virkemidlene i jordskiftelova er grov sett delt i tre, rettsendrende, rettsfastsettende og skjønn. Hver gruppe av virkemidler er plassert i egne kapitler i loven. De rettsendrende virkemidlene finner vi i kapittel 3. I kapittel 4 finner vi de rettsfastsettende bestemmelsene. Bestemmelsene om skjønn er plassert i kapittel 5.

I forhold til prosessform har jeg valg å se bort fra rettsforlik under rettsmekling. I stedet har jeg konsentrert meg om forlik inngått under ordinære rettsmøter i jordskifteretten, jf. jordskiftelova § 6-17 2. ledd.

Når det gjelder virkemidler må jeg velge om jeg skal se på rettsforlik etter både kapittel tre og fire eller kun etter kapittel fire i jordskifteloven. Et argument for å begrense oppgaven til saker etter kapittel fire er at loven ser ut til å være klar i spørsmålet om rettsforlik i saker etter kapittel tre. Omfanget av rettsforlik, i mitt materiale, etter § 2 i jordskifteloven 1979 er vist i tabell 2 i kapittel 4.1.

Jeg vil begrense meg til rettsforlik inngått i ordinære rettsmøter der tvistespørsmålene behandles etter kapittel 4 i jordskiftelova, altså rettsfastsettende saker.

Det andre spørsmålet er hvor mange og hvilke jordskifteretter jeg skal velge som grunnlag for undersøkelsen. Tidsperioden rettsbøkene hentes fra er også av interesse. Siden dette grenser inn mot metoden kommer svaret i punkt 2.4 nedenfor.

1.3 Kort om fremgangsmåten

Delproblemstilling 1 er en drøfting av gjeldende rett før og etter 1. januar 2016. Dette vil være en gjennomgang av lovteksten og rettskildene som er tilgjengelige.

Det innsamlede materialet i oppgaven er fra 4 ulike jordskifteretter. Tidsperioden er årene 2013, 2014 og 2015. Dataene vil bli benyttet for analysen av delproblemstilling 2.

Intervju av jordskiftedommere gi empirien for å besvare delproblemstilling 3. I tillegg skal intervjuene gi empiri for å utdype drøftingen av delproblemstilling 2.

1.4 Aktuell litteratur

Temaet rettsforlik er omtalt i bøker og artikler. Fokuset i litteraturen har vært prosessen fram til et forlik og ikke forliket i seg selv. Artikkelen av Stokstad (2015) omhandler innholdet i forliket. Han konsentrerer seg imidlertid om forlik i rettsendrende saker. Tittelen på artikkelen er «Rettsforlik i rettsendrende saker i jordskifteretten» (Stokstad 2015).

«En studie av rettsforlik i norske tingretter - Om konflikttransformasjon i rettsmeklingsprosessen.» (Mykland et al. 2009) er en interessant artikkel som ser på hvordan antall dimensjoner øker fra stevning til rettsforlik. Konflikter blir transformert ved at det tas inn flere punkter enn det som var den opprinnelige påstanden i stevningen og tilsvaret. Flere dimensjoner kan føre til at en lettere oppnår enighet i forhandlingene.

Boka «Meklerrollen ved mekling i domstolen» (Bernt 2011) er basert på doktoravhandlingen til Camilla Bernt. Den fokuserer på adferden til megleren i ulike situasjoner, men har også med et kapittel om kontroll av rettsforlik. Her går hun først gjennom meklers plikt til å kontrollere forliket opp mot det partene er blitt enige om og opp mot partenes rådighet over tvistegjenstanden. I tillegg er plikten til å kontrollere forliket opp mot avtalerettslige ugyldighetsgrunner et tema. Meklers plikt når en av partene ikke klarer å ivareta sine interesser i meklingen grunnet helsemessige forhold er også behandlet. Et av underkapitlene omhandler situasjonen der rettsforliket omfatter annet enn tvistegjenstanden. Her er vi i kjernen av mitt tema (Bernt 2011 s. 446).

1.5 Oppbygning av oppgaven

Kapittel en er innledningen til oppgaven. Her blir tema og problemstillinger presentert. Oppgaven blir også avgrenset i sammenheng med presentasjonen av problemstillingen. I tillegg bli aktuell litteratur innenfor fagfeltet referert i slutten av kapitlet. Hensikten er å vise at temaet ikke er behandlet direkte i tidligere publikasjoner.

I det andre kapitlet vil jeg presentere metoden jeg har benyttet meg av i oppgaven. Her vil jeg knytte metoden opp mot den enkelte delproblemstilling. Slik jeg ser det har jeg både en juridisk del, et dokumentstudium og en kvalitativ del. Den juridiske delen skal både danne rammeverket for oppgaven og være grunnlag for drøftelsen av delproblemstilling 1.

Dokumentstudiet gir innsikt i gårdagens praksis ved jordskifterettene, og skal samtidig gi deler av det empiriske grunnlaget for drøftelsen av delproblemstilling 2. Intervjuene, i den kvalitative delen, gir empiri som er nødvendig for å drøfte både delproblemstilling 2 og 3.

Oppsummert gir den juridiske delen rammeverket mens dokumentstudiet gir oversikt over praksisen. Tanken er så at intervjuene utdyper praksisen og gir innsikt i hvordan dommerne tenker om framtida på det aktuelle området.

Sakstyper, avgjørelsesformer og rettsforlik er tema for kapittel tre. Sakstypene med vekt på rettsfastsettende saker etter jordskiftelova kapittel 4 og rettsendrende saker etter kapittel 3 er de jeg legger vekt på. Så blir det et blikk på avgjørelsesformer med vekt på ulikhetene mellom jordskifteloven 1979 og jordskiftelova. For å få et bakteppe må rettsforlik i den alminnelige prosessen for domstolene gjennomgås. Rettsforlik under jordskifteloven 1979 blir kort nevnt. Årsaken til det er at rettsforlik ikke er tatt opp i forarbeidene. Austenå og Øvstedal (2000) behandler heller ikke temaet i større utstrekning. Deretter vil jeg drøfte hvordan bestemmelsen i § 6-26 kan forstås. Kapitlet vil dermed danne det teoretiske grunnlaget for drøftingen av den første delproblemstillingen.

I kapittel fire presenteres empirien i oppgaven. Her vil jeg først se på de innsamlede sakene ved hjelp av dokumentanalyse. Her vil jeg analysere og kategorisere rettsforlikene i høvelige grupper. Jeg vil plukke ut eksempler fra rettsforlikene for å illustrere praksisen. Valg av dommere til intervju vil være basert på det innsamlede materialet. Neste skritt vil være en presentasjon av intervjuene som jeg har gjort med utvalgte jordskiftedommere.

I det femte kapitlet vil jeg analysere dataene som jeg har innhentet opp mot den aktuelle teorien i kapittel tre.

Avslutningsvis vil jeg prøve å trekke sammen trådene i hele oppgaven. Hvilke svar har jeg kommet fram til på problemstillingene? Hvilke momenter kunne vært interessant å se på for andre som velger tilgrensende temaer?

Kapittel 2. Metode

2.1 Innledning

«En metode er en framgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme fram til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener formålet, hører med i arsenalet av metoder» (Aubert 1969 s. 196).

I dette kapitlet vil jeg gå gjennom metodene som jeg har valgt å benytte i oppgaven. De ulike delproblemstillingene krever ulike metoder. Kort oppsummert krever delproblemstilling 1 juridisk metode, med bruk av rettskilder som lovtekst, forarbeider og rettsavgjørelser. En av utfordringene blir at det etter den nye loven ennå ikke finnes relevant rettspraksis.

Delproblemstilling 2 krever dokumentanalyse av rettsbøker fra jordskifteretten.

Gjennomgangen av rettsbøkene vil forhåpentligvis gi en oversikt over praksis i de valgte jordskiftedomstolene. I tillegg vil empiri fra intervjuene inngå som grunnlag for drøftelsen av delproblemstilling 2. Intervjuene som blir foretatt for å besvare delproblemstilling 3 er råmaterialet for tolkningen av dommernes syn på temaet.

2.2 Ulike metoder

De mest vanlige metodene innenfor kvalitativ metode er intervju og observasjon. Deretter følger dokumentanalyse (Thagaard 1998 s. 12). I denne oppgaven benytter jeg dokumentanalyse og intervjuer. Innsamlingen av dokumenter, i dette tilfelle rettsbøker, har vært gjort over to perioder høsten 2015 og vinteren 2016. Intervjuene er foretatt i mars og april 2016. Jeg har altså benyttet ulike metoder for å skaffe fram empirien i oppgaven. Ulike metoder for å belyse en hovedproblemstilling er også kalt metodetriangulering (Røykenes 2008 s. 224). Dokumentene gir en oversikt over utbredelsen av temaet som undersøkes. Intervjuene går i dybden og gir forståelse av temaet på et dypere nivå. Fordelen med metodetriangulering er at en kan få en dypere forståelse for temaet. Hva og hvordan får en svar på via dokumentanalysen. Intervjuene gir forhåpentligvis svar på hvorfor det er slik.

2.3 Juridisk metode

Juridisk metode skal benyttes for å belyse den første delproblemstillingen. Her er gjennomgang av lovtekst, forarbeider, rettspraksis og juridisk teori viktig. I forhold til jordskifteloven 1979 foreligger alle disse rettskildene. For jordskiftelova har vi ikke rettspraksis som er relevant for problemstillingen ennå.

2.4 Dokumentstudium

Dokumentene, i form av rettsbøker, er hentet inn fra fire ulike jordskifteretter. I valget har geografisk spredning, ulik størrelse og innslag av både by og land vært av betydning for valget. De aktuelle domstolene er: Akershus og Oslo jordskifterett, Nord- og Midhordland jordskifterett, Nord-Troms jordskifterett og Øvre Telemark jordskifterett. Når det gjelder tidsperioden ble årene 2013 – 2015 valgt for å se på tidsaktuelle saker. Når perioden er så lang som 3 år vil tilfeldige utslag kunne avdekkes. En vil f.eks. kunne se av materialet at enkelte dommere slutter og nye begynner. Dette utjevnes litt når en benytter rettsbøker fra en så lang periode som tre år. Dokumentene er altså blitt til over en periode tilbake i tid. Formålet med rettsboken er å dokumentere en prosess som er gjennomført. Dokumentene er historiske og derfor uavhengige av forskningssituasjonen.

2.5 Intervjuer av jordskiftedommere

2.5.1 Innledning

Intervjuobjektene er valgt ut fra analysen av sakene fra de ulike domstolene. Her vil utvalget av dommere påvirkes av resultatene fra dokumentanalysen. Dommere som har skrevet mange rettsforlik er mer interessante å snakke med for å få belyst delproblemstilling 3. Det er de med flest forlik som sannsynligvis må gjøre størst endringer i måten å arbeide på i forhold til tidligere. Dette vil sannsynligvis komme fram i punkt 4.4 under, der jeg refererer jordskiftedommernes synspunkter. For å få et helhetlig bilde vil jeg også snakke med dommere som ser ut til å inngå færre forlik ut fra de mottatte rettsbøkene.

Intervjuteknikkene kan inndeles på flere måter. Silverman (2014 s. 166) deler inn i tre ulike typer intervjuer:

- Strukturerte intervju
- Semistrukturerte intervju
- «Open-ended» intervju

Under datainnsamlinga har det vært brukt intervjuguide, se vedlegg 3. Samtidig har det blitt lagt vekt på at guiden ikke skulle bli en tvangstrøye. Intervjuguiden har på en måte vært brukt som et rammeverk for å sikre seg at alle tema har vært oppe i samtalen. Selv om strukturen har ligget i bunnen har oppfølgende spørsmål fra meg og digresjoner fra intervjuobjektene bidratt til bredde og dybde, ut over de aktuelle spørsmålene, i intervjuene. Min metode har altså vært strukturerte intervju, men med åpning for digresjoner og tilleggsspørsmål.

2.5.2 Intervjuguiden

Intervjuguiden er utformet for å gi empirien som trengs for å belyse delproblemstilling 3. I tillegg vil den bidra til å belyse delproblemstilling 2. Bortsett fra et innledende spørsmål om dommerens erfaring er guiden delt inn i to hoveddeler.

Den første delen er rettet mot praksis fram til forrige årsskifte, altså før jordskiftelova (2013) har trådt i kraft. Den andre delen går på hvordan dommeren oppfatter innholdet i § 6-26 og hvilke virkninger det forventes at bestemmelsen vil få for bruken av rettsforlik i jordskifterettene.

Dommere i jordskifteretten er vant til å uttrykke seg både muntlig og skriftlig. Bortsett fra innledningen om dommerens erfaring har jeg ikke sett det som nødvendig å designe intervjuguiden med den hensikt å bygge opp dialogen trinn for trinn. Det betyr at spørsmålene går rett på sak.

Guiden er utformet ut fra en forståelse av at dommere ikke kommenterer dommer de har avsagt. Den er derfor ikke veldig konkret. Det kan være en svakhet med intervjuguiden. Den kan for øvrig leses i sin helhet i vedlegg 3.

2.5.3 Utvalget av domstoler og dommere

Som nevnt ovenfor i punkt 2.5 har det vært viktig å snakke med både de som har inngått mange og få rettsforlik. Variasjonen er størst mellom domstolene så jeg har snakket med de som var tilgjengelige på de avtalte dagene ved domstolene. På den måten kan en si at valget av domstoler var viktigere enn valget av dommere. Jeg prioriterte de domstolene som hadde flest rettsforlik og dermed mest sannsynlig ville bli mest berørt av den nye bestemmelsen i § 6-26. Rent konkret betyr det at jeg valgte å snakke med dommere fra begge domstolene med høy andel rettsforlik og kun en av domstolene med lavere andel rettsforlik.

2.6 Gyldighet og pålitelighet

Framgangsmåten som er benyttet ved innhenting av empirien kan påvirke kvaliteten på dataene. Hvor godt de innhentede dataene belyser fenomenet som undersøkes kalles dataenes gyldighet, eller validitet. Her er en avhengig av at veien fra problemstilling til intervjuguide er gjort slik at spørsmålene er utformet for å gi svar på problemstillingen. I dette tilfellet har en som nevnt i punkt 2.2 ovenfor benyttet metodetriangulering. Data om delproblemstilling 2 er samlet inn både via dokumentstudier og via intervjuer. Dette kan bidra til å øke validiteten i undersøkelsen.

Påliteligheten, eller reliabiliteten, til dataene sier noe om nøyaktigheten i innsamlingsmetoden. Er spørsmålene egnet til å misforstå? Kunne en gjentakelse av datainnhenting gi samme data som første gangs innhenting, er et spørsmål som kan stilles. Ved intervju kan en ved å stille oppfølgende spørsmål lede intervjuobjektet inn på det en ønsket å få data om når en utformet intervjuguiden. Det betyr at påliteligheten kan forbedres av en våken intervjuer underveis i prosessen.

At intervjuene blir gjentatt flere ganger med ulike intervjuobjekter gjør at intervjueren øker kompetansen underveis i prosessen. Dette kan også bidra positivt til påliteligheten.

2.7 Forskningsetikk og personvern

Forskningsetikk er det området av etikken som har med planlegging, gjennomføring og rapportering av forskning å gjøre (Dalland 2012 s. 96). Det innebærer at det kan oppstå etiske utfordringer i alle faser av masterarbeidet. Om vi ser tilbake på definisjonen av

forskningsmetode ovenfor ser vi at det kan oppstå etiske problemer om vi følger den fullt ut. En kan ikke benytte alle tilgjengelige midler som tjener formålet.

Siden denne oppgave delvis baserer seg på samtaler med personer og innhenting av erfaringer, meninger og synspunkter de har på et bestemt fenomen er behandlinga av personopplysninger viktig å håndtere korrekt. Personopplysningsloven (2000) har som formål å beskytte den enkelte mot krenking av personvernet.

For å sikre at personopplysninger blir håndtert trygt og i samsvar med personopplysningsloven er Personvernombudet for forskning opprettet ved Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste. Alle prosjekter som benytter personopplysninger skal meldes inn til Personvernombudet. I denne oppgaven har jeg benyttet meg av lydopptak av intervjuene. De ansees som personopplysninger, i alle fall indirekte. Oppgaven er derfor meldt inn til Personvernombudet. Søknaden er lagt ved som vedlegg en og godkjenningen som vedlegg to.

Rent praktisk betyr det at opptakene skal oppbevares på enhet med tilgangskontroll og slettes etter at masteroppgaven er innlevert og sensurert.

Kapittel 3. Teori

3.1 Innledning

Her vil jeg først gå gjennom de begreper knyttet til konflikt, tvist, mekling og minnelig løsning av konflikter. Årsaken til det er at drøftingen av delproblemstilling 2 og 3 berører disse temaene. Hoveddelen av kapitlet vil imidlertid være fokusert på de juridiske grunnlaget for delproblemstilling 1.

I sivilprosessen er dom den absolutt viktigste avgjørelsesformen i materielle spørsmål. Jordskifteretten har i tillegg en avgjørelsesform kalt jordskifteavgjørelse. Denne avgjørelsesformen er bl.a. knyttet til avgjørelser i saker av rettsdrende karakter, jf. jordskiftelova § 6-23 fjerde ledd. Det er derfor viktig å gå gjennom sakstyper og avgjørelsesformer i jordskifteretten. Jeg kommer tilbake til dette utover i kapitlet. I tillegg er det nødvendig for å ha en ramme for rettsforlik som en måte å avslutte saker på. Jeg går gjennom bestemmelsene i dagens lov og henviser til jordskifteloven 1979 der det er naturlig.

Deretter vil jeg gå gjennom teorien om rettsforlik i den alminnelige prosessen slik den er behandlet i lovbestemmelser, rettspraksis og forarbeider. Bestemmelsene finner vi i tvisteloven kapittel 19 del 4.

Etter det ser jeg nærmere på reglene om rettsforlik som jordskifteretten har vært omfattet av under jordskifteloven 1979. Så vil jeg ta for meg reglene i dagens jordskiftelov, med spesiell vekt på § 6-26. Til slutt vil jeg se på ugyldighetsgrunner som kan påberopes for å oppheve eller endre rettsforlik.

Det teoretisk grunnlaget for drøftingen av delproblemstilling 1 framgår av dette kapitlet.

3.2 Konflikt, tvist, mekling og minnelige løsninger

3.2.1 Minnelige løsninger i jordskifteretten.

En stor del av sakene som jordskifteretten behandler bli løst med enighet mellom partene. Helt fra den første utskiftningsloven i 1821, som baserte seg på minnelige løsninger mellom partene, har dette vært en tradisjon. Det har vært ulike måter å stadfeste enigheten på opp gjennom tida. Aktuelle virkemidler i dag kan være utenomrettslige avtaler, avgjørelser og rettsforlik (Stokstad 2015 s. 155). Rettsforlik kom inn som en mulighet ved jordskifteloven

1979. Som empirien i kapittel 4 viser har rettsforlik blitt en ofte benyttet måte å stadfeste enighet på mellom parter i saker for jordskifteretten.

3.2.2 Konflikt kontra tvist.

Partene som kommer til jordskifteretten møter forholdsvis ofte uten prosessfullmektig, de er selvprosederende. Det betyr at de ofte ikke har spisset problemet som de ønsker løst, konflikten har ikke blitt til en juridisk tvist. Bernt (2011 s. 96) drøfter forholdet mellom konflikt og tvist. Konflikter har ofte mange dimensjoner og er derfor mer omfattende enn begrepet tvist. Alle sider av uoverensstemmelsen mellom partene inngår i begrepet konflikt. En tvist eller en rettsvist er av Bernt definert som den juridiske delen av en konflikt. I den ordinære prosessen for domstolene er det tvister som forsøkes løst. I det videre vil jeg forholde meg til denne definisjonen av konflikt og tvist.

3.2.3 Meklingsadferd og -former

For å løse tvister og konflikter er forhandlinger assistert av en nøytral tredje person, også kalt mekling, ofte benyttet. Mekling består i å undersøke om det finnes en positiv forhandlingssone i forholdet mellom partene. Om forhandlingssonen er fraværende kan mekler bidra til at den blir til. Virkemidlene til mekler er å trekke inn flere dimensjoner i konflikten for å skape forhandlingssonen. Til slutt er målet å få partene enige om en avtale innenfor forhandlingssonen (Rognes 2008 s. 105). Underveis i denne prosessen, som består av flere trinn, kan meklere opptre på ulike måter. Hvor stor grad av intensitet en mekler benytter i forhold til partene er en av dimensjonene en kan karakteriserer en mekler på. En annen er meklers relative fokus på sak versus relasjon. Relasjonsorienterte meklere fokuserer mest på forholdet mellom partene, mens de saksorienterte har konflikten eller tvisten i fokus. Saksorienterte meklere oppnår oftere forlik mellom partene. I følge Rognes (2008 s. 105) er forliksandelen 2/3 versus 1/3 til fordel for saksorienterte meklere.

3.3 Sakstyper og avgjørelsesformer i jordskifteretten

Her vil jeg først gå gjennom de ulike sakstypene i jordskiftelova. De ulike sakstypene har ulike avgjørelsesformer. Disse avgjørelsesformene blir gjennomgått og knyttet opp mot

sakstypene. Dette er viktig i min oppgave fordi en del av drøftingen har som tema om det er mulig å kombinere elementer som er rettsfastsettende og rettsendrende i en og samme avtale.

3.3.1 Sakstyper i jordskiftelova

Jordskiftelova § 1-4 deler inn sakstypene i grupper. Med bakgrunn i bestemmelsen velger jeg å dele inn i tre grupper. Det passer bedre med mitt formål med inndelingen som er å se på ulikhetene mellom rettsendrende og rettsfastsettende saker.

- a. Rettsendrende saker som tar sikte på å skape mer tjenlige eiendomsforhold. Disse framgår av kapittel tre i loven.
- b. Rettsfastsettende saker som tar sikte på å fastsette gjeldende rett. Kapittel fire inneholder de gjeldende bestemmelsene.
- c. Skjønn og avgjørelser etter andre lover. Bestemmelsene framgår av kapittel fem.

I saker etter punkt b har jordskifteretten og tingretten parallell kompetanse om det foreligger tvist. Det betyr at saksøker kan velge hvilken rett han inngir stevningen til. Jordskifteretten har eksklusiv kompetanse i saker etter punkt a og dels c. Dette er verdt å merke seg i fortsettelsen.

I jordskifteloven 1979 finner vi de rettsendrende sakene i § 2 første ledd bokstav a til i. Paragraf 88 og 88a i jordskifteloven 1979 inneholder de rettsfastsettende reglene som tilsvarer reglene i kapittel fire i jordskiftelova.

3.3.2 Rettsfastsettende saker

Disse sakene gjelder fastsetting av grenser for eiendommer og rettigheter. I tillegg inngår klarlegging og fastsetting av innholdet i eiendoms- og rettighetsforhold.

Paragraf 4-1 inneholder hjemmelen for fastsetting av innholdet i rettigheter og eiendomsforhold. Begrepet rettsutgreiing er knyttet til denne bestemmelsen. I § 4-2 finner vi hjemmelen for fastsetting av eiendoms- og rettighetsgrenser. Grensefastsetting er begrepet som benyttes om innholdet i bestemmelsen. Statistikk fra Domstoladministrasjonen (2016) viser at 57,7 % av sakene for jordskifterettene har vært etter bestemmelsene i dette kapitlet i perioden 2013-2015.

Det spesielle for jordskifteretten er at det ikke behøver å være tvist i saker etter kapittel fire. Uklarhet er nok for å kreve sak. Ved sak for tingretten må det være tvist for å ta ut stevning.

Hjemmelen til å avgjøre underliggende rettsforhold i § 4-4 er verdt å merke seg. Den gir jordskifteretten kompetanse til å avgjøre spørsmål som naturlig er knyttet til hovedspørsmålet om rettsutgreiing og grensefastsetting. Avgjørelsen i den underliggende tvisten blir en rettskraftig fastsettelsesdom og ikke bare en prejudisiell avgjørelse med betydning i den aktuelle saken, jf. Rt-2000-1703. Lovgiver har ønsket å videreføre denne kompetansen (Prop. 101L 2012 s. 444).

3.3.3 Rettsendrende saker

Dette er de tradisjonelle jordskiftesakene som gjelder omforming av eiendommer og rettigheter for å skape mer tjenlige eiendomsforhold. Disse sakene blir behandlet etter bestemmelsene i kapittel 3. De materielle vilkårene finner vi i §§ 3-2, 3-3 og 3-18. I korthet går de ut på følgende: En eller flere eiendommer må være vanskelig å utnytte, jordskiftet må skape gevinst for minst en eiendom og ingen av eiendommene må lide tap. Virkemidlene framgår av §§ 3-4 – 3-10. Her inngår bl.a. omforming av eiendommer og rettigheter, danning og oppløsning av sameie, deling av eiendom, bruksordninger, fellestiltak og opprettelse av lag for å administrere bruksordninger og fellestiltak.

I jordskifteloven 1979 var disse virkemidlene plassert i § 2 første ledd. Vilråene framgikk av §§ 1 og 3 første ledd bokstav a. I hovedsak er virkemidlene de samme. Adgangen til å opprette sameie er kommet til. Hjemmelen for å dele eiendommer er blitt litt innskrenket i forhold til tidligere. Nå må det foreligge et fastsatt forholdstall.

I arbeidet med å bestemme sakens saklige og geografiske omfang etter § 6-9 kan det oppstå tvister om underliggende rettsforhold. Dette kan gjelde grenser, eierskap o.a. § 3-13 gir hjemmel for å avsi dom i slike spørsmål.

Denne bestemmelsen har et større virkeområde enn § 4-4 referert ovenfor. For det første inneholder den mulighet til å benytte bestemmelsene i kapittel 4, uten at det kreves egen sak. I tillegg kan den avklare det som er nødvendig for å gjennomføre jordskiftet. Det betyr at kompetansen til å avgjøre tvister ikke er begrenset av § 1-4, men om tvisten har saklig sammenheng med jordskifteløsningen (Prop. 101L 2012 s. 430)

3.3.4 Dom

I saker etter kapittel 4 og etter § 3-13 er avgjørelsesformen dom. Dette framgår av § 6-23 første ledd. Ordlyden er slik «Ved dom tek jordskifteretten avgjerd om grenser, eigedomsrett, rettar og anna.» Prosessen avhenger om det er tvist eller ikke. Ved enighet kan det utarbeides et forslag til fastsetting etter § 6-22. Deretter følger skriftlig behandling der partene får anledning til å uttale seg. Partene skal også få anledning til å uttale seg om eventuelle merknader til forslaget. Tilslutt avsier retten dom i saken. Ved tvist er prosessen som i de ordinære domstolene. Retten heves og saken tas til doms.

Dette er nytt ved jordskiftelova. I den forrige loven eksisterte det en egen avgjørelsesform som ble benyttet ved enighet. Rettsfastsettende vedtak ble brukt i stedet for dom i saker der det ikke var tvist. Bestemmelsen framgikk av § 17a tredje ledd. I realiteten er det kanskje bare ordlyden som er ulik all den tid bestemmelsen i § 6-22 har tilsvarende innhold som § 17a tredje ledd. Rettskraftvirkningene er de samme fra rettsfastsettende vedtak etter den gamle loven og dom etter jordskiftelova.

Alternativet til dom er forlik. Det kan inngås i eller utenfor retten. Om forliket inngås i retten og oppfyller visse krav blir det et rettsforlik. Som nevnt tidligere, er det temaet for oppgaven.

3.3.5 Jordskifteavgjerd

Dette er avgjørelsesformen som benyttes i de fleste materielle avgjørelser som det ikke skal avsies dom i. § 6-23 tredje ledd bokstav a til h har en uttømmende liste over bruken av avgjørelsesformen.

Saksbehandlingsreglene i § 6-21 bestemmer at det skal utarbeides forslag og at dette skal behandles muntlig i rettsmøte, som hovedregel.

Denne avgjørelsesformen kan sammenlignes med rettsendrende vedtak etter jordskifteloven 1979. I tillegg er fremmingsvedtaket etter § 14 i den gamle loven er tatt med i bokstav a.

3.4 Rettsforlik generelt

Rettsforlik er en tvisteløsningsform som overlater til partene å komme til enighet i rettsmøtet. Denne enigheten blir nedfelt i en avtale som blir underskrevet av partene og dommeren i rettsmøtet. I jordskifterettene blir rettsforlik ofte omtalt som en avgjørelsesform på lik linje

med en dom. I den videre fremstillingen kan jeg nok ha gjort samme feilen. Ravna (2005 s. 88) skriver om dette:

«Rettsforlik jf. tvml. § 99, er i ikke en avgjørelsesform, men rettslig inngått avtale. I sivile saker medfører forlik at saken blir hevet. I jordskiftesaker innebærer det ofte at tvisten blir bilagt, at grensen blir merket, og saken sluttføres som om det skulle vært avsagt dom.»

Som en ser er ikke jordskifteretten ferdig med saken selv om det inngås ett rettsforlik. Om rettsforliket gjelder en grense skal den merkes, måles og det skal utarbeides kart og grensebeskrivelse som tinglyses. En kan derfor forstå hvorfor rettsforlik blir sett på som en egen avgjørelsesform i jordskiftedomstolene.

Et rettsforlik har status som en rettskraftig dom, en dom der ankefristen er gått ut. Det betyr at rettsforliket har rettskraft og tvangskraft. Rettskraft betyr at det ikke kan angripes med ordinære rettsmidler. I tillegg skal ny sak om samme spørsmål avvises og avgjørelsen skal legges til grunn som rettskraftig avgjort i en ny sak der det er nødvendig å ta stilling til spørsmålet. Jeg har støttet meg til Skoghøy (2014 s. 950, 999-1002) i presentasjonen av rettsforlik i punktene 3.4.1 til 3.4.5.

3.4.1 Forutsetninger for rettsforlik

For å inngå rettsforlik forutsettes det at partene har fri rådighet over det forholdet saken gjelder. Det betyr at partene kunne inngått samme avtale utenom retten.

Når rettsforlik som utgangspunkt har virkning som rettskraftig dom, fremstår rettsforlik som et alternativ til at saken blir avgjort av retten. Det betyr at det også forutsettes tvist. Dette kan være interessant sett i forhold til at det ikke behøver å være tvist for å kreve sak for jordskifteretten. Jeg kommer litt tilbake til det i kapittel 3.4 under. I tillegg må retten være saklig kompetent til å avgjøre spørsmålet ved dom.

Et tredje moment som en ikke må glemme er at alle partene må være representert når forliket skal underskrives.

3.4.2 Framgangsmåten ved inngåelse av rettsforlik

For at en avtale om hvordan tvisten skal løses, skal ha karakter av rettsforlik, må den være inngått som ledd i en formell tvisteløsningsbehandling for domstolene.

Kompetansen til å inngå rettsforlik omfattes av den prosessuelle handleevnen til partene.

Da rettsforliket har virkning som en rettskraftig dom, kan rettsforlik ikke gjøres betinget i større utstrekning enn dommer.

Rettsforlik føres i rettsboka og undertegnes av partene og dommerne. Det framgår av jordskiftelova § 6-26 andre ledd.

3.4.3 Hva det kan inngås forlik om.

I forhold til punkt 3.1.1 fremstår rettsforlik som et alternativ til en rettsavgjørelse av tvistes spørsmålet.

1. Det kan bare inngås rettsforlik om forhold som kan gjøres til gjenstand for søksmål. Jf. prosessforutsetningene.
2. Parten må ha fri rådighet over det forhold forliket gjelder.
3. Forliket må helt eller delvis gå ut på å avgjøre kravet. Kun enighet om den videre prosessen er ikke et rettsforlik. Unntaket her er et rettsforlik som innebærer avgjørelse av tvistes spørsmålet ved voldgift, jf. Rt-2004-734.

Det er omdiskutert om et rettsforlik kan omfatte andre forhold enn det eller de krav som er reist i saken. Loven er ikke til hinder for dette, men man må være oppmerksom på at denne delen av forliket ikke har materiell rettskraft. Tvisteloven § 19-12 jf. 19-15 andre og tredje ledd begrenser rettskraftvirkningen til de krav som har vært søksmålsgjenstand i saken (Skoghøy 2014 s. 1001). Partene har fri rådighet og det gjelder avtalefrihet innenfor dommerens grenser for sensur av rettsforliket som er behandlet i pkt. 3.4.4. Spørsmålet blir da om dommeren kan nekte partene å ta med tilleggspunkter i forliket. I følge Bernt (2011 s. 447) tilsier partenes avtalefrihet at retten ikke kan nekte å ta med tilleggspunkter.

Avgjørelsen i Rt-1981-160 åpner for å trekke inn andre spørsmål enn tvistes spørsmålet:

«Et rettsforlik er et alternativ til dom eller kjennelse som en måte å løse en rettstvist på. Det er grunnen til at et rettsforlik har virkning som en rettskraftig dom. Dette er ikke til hinder for at et rettsforlik trekker inn i sitt innhold en løsning også av andre spørsmål enn det som er omtvistet, men forutsetningen er tilknytningen til en avtale som løser en tvist som står for vedkommende rett.»

Avgjørelsen ovenfor åpner for tilleggspunkter i rettsforlik, men den sier ikke noe om statusen til disse punktene. Rt-2005-985 sier derimot noe om statusen til tilleggsmomenter ut over tvistesporsmålet i et rettsforlik. Tilleggspunktene får virkning som en avtale mellom partene.

Schei (2007 s. 827) viser til at partene kan, når de er enige om det, foreta en objektiv kumulasjon. Bestemmelsen finner vi i tvisteloven § 15-1 jf. § 15-4. Jeg tolker det slik at Skoghøy og Schei er sammenfallende i at tilleggsmomenter, om de skal få rettskraft, må kumuleres inn i tvistesporsmålet før rettsforliket underskrives. Her må vi imidlertid være oppmerksom på den avgrensede kompetansen til jordskiftedomstolen, se 3.6.1 nedenfor.

Om tilleggspunktene ikke er kumulert inn i tvistesporsmålet før rettsforliket blir inngått får de likevel status som en avtale mellom partene. De er bindende for partene men har ikke rettskraftvirkninger.

3.4.4 Krav til utforming av rettsforlik.

Dommeren har en lovbestemt rolle i forhold til rettsbokføring, kontroll og signering jf. tvisteloven § 19-11.

Tvisteloven § 19-11 3. ledd 1. punktum sier at retten skal påse at forliket «nøyaktig angir det partene er enige om.» Rettsforliket skal inneholde en bestemt og uttømmende angivelse av hvilken løsning partene har kommet fram til om det krav saken gjelder.

Det skal utformes på samme måte som slutninger, så kort og konsist som mulig. Siden premisser eller redegjørelse for saksforholdet ikke finnes i rettsforlik, kan det være nødvendig å benytte flere ord enn ved slutninger i rettsavgjørelser.

Om rettsforliket skal kunne tvangsfullbyrdes etter § 19-11 tredje ledd, må det inneholde en oppfyllelsesfrist.

Avgjørelse om saksomkostninger foretas etter § 19-11 fjerde ledd. Dette om partene krever det. Ellers bærer hver part sine egne saksomkostninger.

3.4.5 Søksmål for tingretten om ugyldighet av rettsforlik

Som nevnt ovenfor i pkt. 3.3.3 har tilleggspunkter status som en avtale mellom partene.

Punktene har ikke rettskraft. Det betyr bl.a. at de kan angripes med stevning for en kompetent

domstol. I tillegg mangler de tvangskraft. Det betyr også at avtalemotparten ikke kan tvangsgjennomføre innholdet i de avtalte punktene uten å ha skaffet seg tvangsgrunnlag.

Et rettsforlik kan etter tvl. § 19-12 2. ledd «*ved dom kjennes ugyldig eller endres etter de samme regler som gjelder for endring og ugyldighet av avtaler*». Tredje ledd sier at søksmål må reises for en kompetent tingrett. Det medfører at både punkt som har status som rettsforlik og punkter som har status som avtale følger samme prosessuelle regler om en skal gå til søksmål for å få de endret eller kjent ugyldige. Rent konkret betyr det at en kan gå til søksmål om alle punktene i et rettsforlik, uavhengig av status, i samme sak for tingretten.

Avtaler kan angripes ut fra mangel ved opprettelsen, mangel ved innholdet, senere inntrådte forhold og omstendighetene for øvrig. Etter at § 36 i avtaleloven (1918) kom, har reglene på dette området gått fra å være delvis ulovfestet til å framgå av lovteksten.

Rettspraksis på området begrenser imidlertid partenes muligheter for å påberope seg § 36 i avtaleloven når det gjelder rettsforlik. Høyesterett har i Rt-1989-90 uttalt seg i et obiter dictum. Det framkom i votum fra andrevoterende som utgjorde flertallet:

Når det gjelder spørsmålet om å anvende [avtaleloven § 36](#) på rettsforlik, vil jeg imidlertid tilføye: Det er en normalsituasjon at rettsforlik inngås under tvil og med trykk fra prosessituasjonen under hovedforhandlingen. Partene, som har latt det komme til sak, kan ved forlik bringe prosessen til ende der og da, eller la saken gå sin gang med økonomiske og menneskelige omkostninger mot et usikkert utfall som kan ligge år inne i framtiden. Partene har et vanskelig valg, hvor rimeligheten av forlikets innhold i seg selv, bare vil være en del av de omstendigheter som må tas med ved vurderingen. Valget vil være definitivt for så vidt som forliket vil ha virkning som en rettskraftig dom.

På denne bakgrunn har jeg vanskelig for å se at det kan bli særlig rom for å bruke [avtaleloven § 36](#) som ugyldighetsgrunnlag for rettsforlik.

Det betyr at for punktene som har status som rettsforlik er det vanskeligere å påberope seg innholdsmangler enn noen av de øvrige ugyldighetsgrunnene. Disse er formmangler, kompetansemangler og tilblivelsesmangler.

3.5 Rettsforlik etter jordskifteloven 1979

Denne gjennomgangen blir ikke omfattende fordi hverken forarbeidene eller loven gir noen indikasjoner på at det gjelder spesielle regler for jordskiftedomstolene. Forarbeidene til jordskifteloven 1979 som bl.a. var Ot. prp. 56 (1979 s. 6) sier at :

«j. Reglar om oppsett av forlik skal vere som ved vanleg rettargang.»

Her fokuseres det ikke på kompetansen til jordskifteretten, men på oppsett og innhold i rettsforliket.

Når jordskiftelova endres i 1998 ser vi at det er fokus på jordskifterettens praktisering av rettsforlik. Miljøverndepartementet sier i sin høringsuttalelse som er referert i Ot. prp. 57 (1998) under punkt 17.2.3:

«Rettsforlik er jo betinget av at partene nå er blitt enige om noe de i utgangspunktet var uenig om, og på bakgrunn av enigheten vil det alltid være mulig å fatte et «vedtak». I og med at rettsforlik kan føles noe «påtvunget» av en part, slik departementet selv har antydnet, bør en vurdere å avskaffe muligheten for rettsforlik.»

Bakgrunnen for uttalelsen er at departementet har en oppfatning av at jordskifteretten også inngår forlik i saker der det ikke er tvist. Departementet mente at jordskifteretten, om de fikk en ny avgjørelsesform, rettsfastsettende vedtak, i fremtiden ikke burde ha kompetanse til å inngå rettsforlik. Sett i forhold til forutsetningene for rettsforlik har departementet rett. Det må foreligge en tvist før en kan inngå et forlik. Fra en annen synsvinkel er det sannsynlig at høringsuttalelsen var en del av spillet som foregikk om jordskiftedomstolen før den ble underlagt Domstoladministrasjonen.

3.5.1 Rettsforlik i rettsfastsettende saker.

I medhold av tvistemålsloven (1915) § 99 jf. §§ 285-287 fikk parter i saker for jordskifteretten mulighet til å inngå rettsforlik når jordskifteloven 1979 trådte i kraft. Kompetansen er videreført i tvisteloven § 19-11. Paragrafen som regulerer det i jordskifteloven 1979 er § 97 bokstav a.

Sett opp mot de generelle reglene i tvistemålsloven og tvisteloven var det ingen spesielle begrensninger i jordskifterettens kompetanse til å inngå rettsforlik under 1979 loven.

Begrensningene kom i alle fall ikke fram i lovens bestemmelser.

I forarbeidene til jordskifteloven 1979 er problemstillingen ikke berørt. Kommentartutgaven (Austenå & Øvstedal 2000) til jordskifteloven 1979 nevner rettsforlik to steder. Ingen av disse omhandler begrensninger knyttet til rettsforlik.

3.5.2 Rettsforlik i rettsendrende saker.

Her har det vært en viss ulikhet i praktiseringen i de ulike jordskifterettene. Oppfatningene om det har hjemmel til rettsforlik har også vært sprikende mellom de ulike jordskifterettene. Det kan vi se av høringsuttalelsene i Prop. 101L (2012 s. 310). At noen av jordskifteoverrettene har inngått rettsforlik i slike saker taler for at i alle fall praksisen har vært utbredt. Frostating jordskifteoverrett sier følgende i Prop. 96L (2015, s. 5):

Føresegna verkar i si nåverande form å vere ei innskrenking av den moglegheita partane etter gjeldande praksis har til å inngå rettsforlik.

Praksis i jordskifteoverrettene gir også indikasjoner på at det kunne inngås rettsforlik også i rettsendrende saker. Et eksempel kan være sak JOFR-2012-4 der det ble inngått et forlik om endring i en bruksordning som gjaldt jakt. Et annet eksempel er sak JOGU-2004-13 der partene inngikk rettsforlik om vegtrasé, vegklasse og bestemmelser knyttet til vegene. Et siste eksempel kan være sak JOFR-2012-1 der partene inngikk rettsforlik om flytting av en parkeringsplass i forbindelse med et hyttefelt.

3.6 Rettsforlik etter jordskiftelova

I forarbeidene til jordskiftelova (Prop. 101L 2012 s. 466) går det klart fram at det ikke skal være anledning til å inngå rettsforlik i rettsendrende saker, det vil si saker etter bestemmelsene i §§ 3-4 – 3-10. Dette er en viktig endring i forhold til jordskifteloven 1979, som ikke hadde noen tilsvarende bestemmelse. Dette er lovfestet i jordskiftelova §§ 6-26 jf. 6-23.

3.6.1 Jordskifterettens saklige kompetanse

Jordskifteretten er en særdomstol, jf. domstolloven (1915) § 2. Det betyr at kompetansen er begrenset til det som positivt framkommer i jordskiftelova og evt. andre lover. En oversiktsbestemmelse finner vi i jordskiftelovas § 1-4. Rettsforlik blir et alternativ til en rettslig avgjørelse som jordskifteretten kan ta (Prop. 101L 2012 s. 466). Her vil en f.eks. en

sak om fastsetting av en eksisterende grense kanskje ikke kunne ta med felling av trær. Trær hører naturlig inn under naboloven, en lov som jordskifteretten ikke har kompetanse til å ta avgjørelser etter.

Jordskiftedomstolen har både eksklusiv og overlappende kompetanse med de alminnelige domstolene. Den overlappende kompetansen gjelder først og fremst saker av rettsfastsettende karakter som er hjemlet i lovas kapittel 4.

3.6.2 Innholdet i § 6-26.

Ordlyden i bestemmelsens første ledd er som følger:

«Partane kan berre gjere rettsforlik for jordskifteretten i slike spørsmål som retten elles kan avgjere ved dom etter § 6-23 første ledd.»

Lovens § 6-23 første ledd lyder slik:

«Ved dom tek jordskifteretten avgjerd om grenser, eigeomsrett, rettar og anna.»

Bestemmelsen i § 6-26 inneholder både en avgrensning mot de rettsendrende sakene og en avgrensning som gjelder jordskiftedomstolens kompetanse. Begge avgrensningene er klart beskrevet i forarbeidene (Prop. 101L 2012 s. 466).

Her kan en tenke seg fire ulike grupper av rettsforlik. Grupperingen er basert på innholdet i forlikene. Den første gruppa inneholder kun spørsmål retten kan avgjøre etter kapittel 4 og § 3-13 om underliggende rettsforhold. Her er det foretatt en objektiv kumulasjon etter bestemmelsene i tvisteloven §§ 15-1 jf. 15-4. Dette er helt innenfor bestemmelsen. Alle punktene i forliket vil få status som et rettsforlik.

Den neste gruppe rettsforlik er lik den forrige, men kumulasjon er ikke foretatt. Rettsforliket har gyldighet for de punktene som inngikk i tvisten, dvs. partenes påstander. Tilleggspunktene vil få status som en avtale mellom partene. Her vil rettsavgjørelsen gjengitt i Rt-2005-985 være til hjelp. Jordskifteretten hadde i en grensegangssak for en større kommunal eiendom medvirket til at det ble inngått et rettsforlik om en grense mellom to tilstøtende eiendommer. Både lagmannsretten og Høyesterett kom fram til at spørsmålet som ble inngått forlik om, ikke var innbrakt som tvistegjenstand for jordskifteretten. Å ta flere parter og tvistes spørsmål med i et rettsforlik stiller strenge krav til at formalitetene er på plass. Her kommer vi i

berøring med disposisjonsprinsippet. Partene må selv velge å ta tvisten til retten og ikke omvendt. Dommen sier derfor at tilleggspunkter har status som avtale mellom partene.

Den tredje gruppa inneholder rettsforlik der tilleggsmomentene er av rettsendrende karakter. Her vil en måtte tolke innholdet i § 6-26. Bestemmelsens ordlyd gir ikke mye spillerom. Bruken av termen spørsmål er mer begrensende enn om saker hadde vært benyttet. Om en skal tolke bestemmelsen etter ordlyden kan jeg ikke se at det er åpning for å ta med noen punkter av rettsendrende karakter i et forlik. Om hele forliket er ugyldig eller bare de delene som inneholder rettsendrende elementer er et spørsmål jeg vil drøfte videre. Dette er den snevre tolkningen av § 6-26. Om vi ser på forarbeidene kan de se ut som de ikke har tenkt at bestemmelsen skulle begrense jordskifterettens muligheter for å inngå rettsforlik. I Prop. 101L (2012) står det på side 311:

Departementet meiner informasjonsomsyn tilseier at det bør fastsetjast eigne reglar om rettsforlik. Dei bør likevel liggje nært opp til reglane i tvistelova.

Det kan bety at det kan være en åpning for tilleggspunkter som ellers ville blitt behandlet etter bestemmelsen i jordskiftelovas kapittel 3.

I den siste gruppa er tilleggsspørsmålene utenfor jordskifterettens kompetanse å avgjøre. Spørsmål som kan nevnes er forhold etter naboloven. § 3, om trær, kan være et godt eksempel. Her vil ikke jordskifteretten ha kompetanse til å avsi dom. Det betyr at et rettsforlik som, i tillegg til tvistes spørsmålet, inneholder bestemmelser om trær på naboeiendom vil være ugyldig. Ugyldigheten vil i alle tilfeller gjelde punktet som omhandler bestemmelser om trær. Også dette er en snever tolkning av bestemmelsen. Alternativt kan tilleggspunktene få status som en avtale mellom partene.

Alle de fire gruppene av rettsforlik vil bli drøftet videre i punkt 5.1 nedenfor. Der vil teorien og empirien settes opp mot hverandre og drøftes.

3.6.3 Begrunnelsen for § 6-26

Her må vi gå til forarbeidene som vi tidligere har referert til. I Prop. 101L (2012) er spørsmålet drøftet under punktet 12.3.4.3 Rettsforlik. Departementet støtter seg på

høringsuttalelsene som er skeptiske til å tillate rettsforlik i rettsendrende saker.

Argumentasjonen er ikke spesielt klar, men den viser til sperrefristen på 10 år etter jordskiftelova § 3-37 og spørsmålet om rettsmidler mot rettsforlik. I rettsendrende saker er det en sperrefrist på 10 år før det kan kreves ny sak. Om en inngår et rettsforlik i en slik sak kan en av partene kreve ny sak straks forliket er undertegnet. Når det gjelder rettsmidler mot rettsforlik har jeg vist ovenfor i 3.4.5 at de prosessuelle reglene er like for ugyldighet av avtaler og rettsforlik. Problemer med 10 års fristen er reell. Om det samme gjelder rettsmidler er jeg mer i tvil om. I bakgrunnen ligger nok forståelsen fra tvistelovens regler om at det må foreligge et tvistespørsmål og en tvist for å inngå et forlik. I tillegg kan hensynet til partens prosessuelle handlefrihet komme inn.

I saker etter kapittel 3 blir disposisjonsprinsippet delvis satt ut av spill. Straks den saklige og geografiske avgrensningen er vedtatt og oppstart av behandlingen er ført inn i rettsboka, går en del av rådigheten over til retten, dette framgår av jordskiftelova §§ 6-19 første ledd jf. 6-4 fjerde ledd. Saken blir på en måte delvis indispositiv. Rekvirenten kan ikke trekke kravet uten at jordskifteretten gir godkjenning. Bestemmelsen tar hensyn til at saker etter kapittel 3 foregår i etapper. Det det kan være foretatt materielle avgjørelser som må reverseres. Dette er det sentrale vurderingstemaet, hvor mye må reverseres i forhold til hvor mye som gjenstår før saken kan avsluttes (Prop. 101L 2012 s. 460).

I tillegg har jordskifteretten full rådighet over hvile virkemidler som blir benyttet til å endre de utjenlige eiendomsforholdene. Partene beskriver de utjenlige forholdene som de ønsker at jordskifteretten skal bøte på. Hvilken eller hvilke lovbestemmelser som jordskifteretten velger er utenfor partenes kontroll. Jordskifteretten kan imidlertid ikke gå lengre enn å løse problemet partene har beskrevet i kravet (Prop. 101L 2012 s. 116). Dette er de to forholdene som gjør at saker som er krevd med hjemmel i jordskiftelova kapittel 3 er spesielle, sett i forhold til disposisjonsprinsippet.

Før vi fortsetter drøftingen ser vi på hvordan forholdene er og oppfattes ute i jordskifterettene. Det empiriske grunnlaget for oppgaven blir presentert i kapittel fire.

Kapittel 4 Empiri

I dette kapitlet vil jeg presentere empirien som ligger til grunn for den senere drøftingen i kapittel 5. Kapitlet er derfor en ren presentasjon av empirien og vil ikke inneholde noen drøftinger. De innsamlede dataene er dels rettsbøker og dels intervjuer med seks jordskiftedommere og en jordskiftedommerfullmektig. Først vil jeg presentere en oversikt over innholdet i rettsbøkene på et aggregert og kategorisert nivå. Dette blir gjort i punkt 4.1. Deretter vil jeg ta tak i eksempelsaker i de ulike kategoriene. Eksempler blir presentert i punktene 4.2 og 4.3. Til slutt vil jeg i punkt 4.4 presentere funn fra intervjuene med dommerne.

4.1 Oversikt over innholdet i rettsbøkene.

Som nevnt i punkt 1.3 har jeg samlet inn saker som inneholder rettsforlik fra fire jordskifteretter. Sakene er fra årene 2013 – 2015. Unntaket er Nord- og Midhordland jordskifterett der jeg kun har rettsbøker for 2013 og 2014. Antallet saker som inneholder rettsforlik er illustrert i denne tabellen:

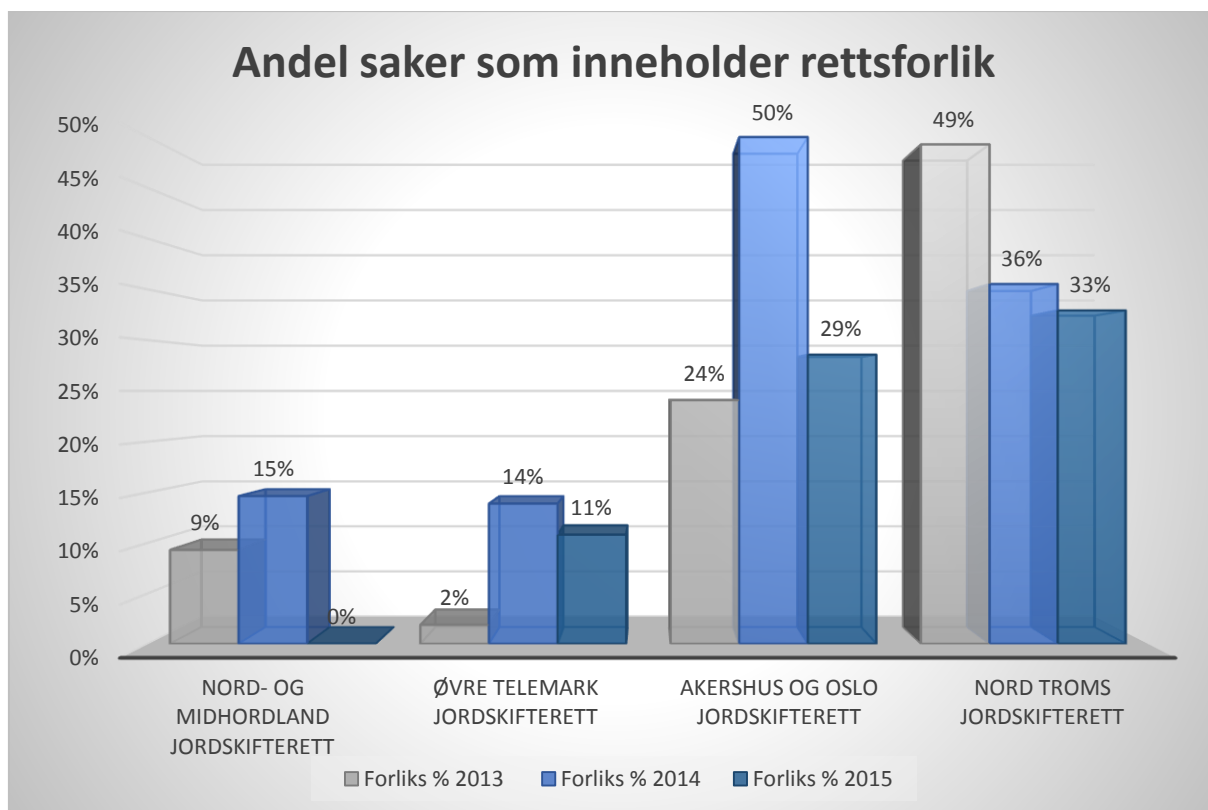
Tabell 1 Antall saker som inneholder rettsforlik

Jordskifterett	Antall 2013	Antall 2014	Antall 2015
Akershus og Oslo jordskifterett	13	18	14
Nord Troms jordskifterett	34	27	27
Nord- og Midhordland jordskifterett	4	6	
Øvre Telemark jordskifterett	1	5	4

Denne tabellen inneholder 153 saker. Forlikene er både etter §§ 2, 88 og 88a. For å illustrere at det er forskjeller mellom de ulike jordskifterettene i hvor ofte rettsforlik blir benyttet har jeg lagd figur 1.

Figuren viser den prosentvise andelen saker som inneholder et eller flere rettsforlik fordelt på jordskifterett og år. Den må ikke forveksles med en forliksprosent i forhold til antallet tvister. Jeg har valgt å ikke utarbeide en oversikt med forliksprosent i forhold til antall tvister av flere årsaker. De to viktigste er manglende tilgang til alle sakene for de aktuelle årene og at det kan være ulike måter å telle tvister på i de ulike domstolene. Figur 1 gir likevel en pekepinn på hvordan jordskifterettene arbeider i forhold til løsning av tvister ved rettsforlik.

Øvre Telemark jordskifterett har ved oversendelsen av materialet nevnt at vedtak er foretrukket avgjørelsesform ved enighet. De øvrige kommer jeg tilbake til når jeg presenterer dataene fra intervjuene.

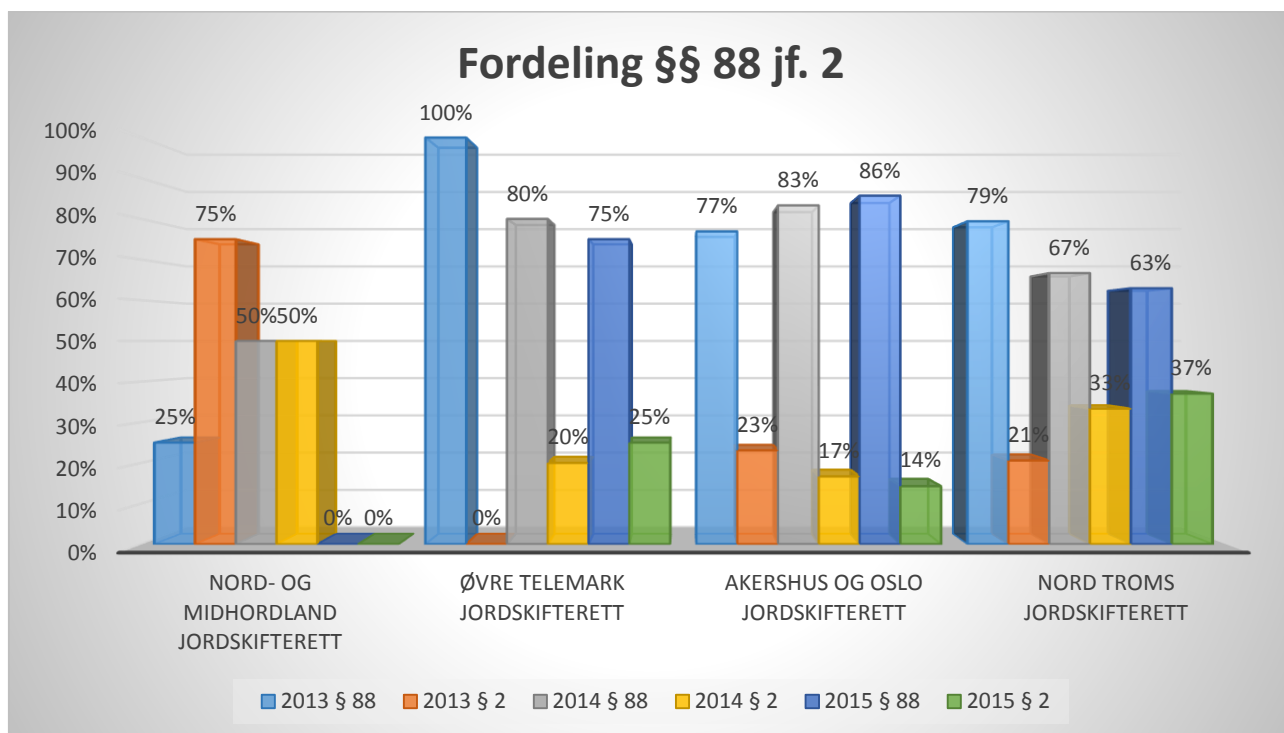
Figur 1 Saker som inneholder rettsforlik

Som nevnt i avgrensningen av oppgaven i punkt 1.2.1 er det de rettsfastsettende sakene etter kapittel 4 i jordskiftelova jeg har konsentrert meg om. Rettsendrende saker etter kapittel 3 har jeg valgt bort. Tabell 2 viser fordelingen mellom rettsfastsettende og rettsendrende saker i mitt materiale.

Tabell 2 Fordeling kap. 3 og kap. 4 saker

Jordskifterett	År	Antall saker med rettsforlik i rettsmøter	Antall saker rettsforlik §§ 88 og 88a	Antall saker rettsforlik §2	%-vis §§ 88 og 88a	%-vis § 2
Nord- og Midhordland jordskifterett	2013	4	1	3	25 %	75 %
Øvre Telemark jordskifterett		1	1	0	100 %	0 %
Akershus og Oslo jordskifterett		13	10	3	77 %	23 %
Nord Troms jordskifterett		34	27	7	79 %	21 %
Nord- og Midhordland jordskifterett	2014	6	3	3	50 %	50 %
Øvre Telemark jordskifterett		5	4	1	80 %	20 %
Akershus og Oslo jordskifterett		18	15	3	83 %	17 %
Nord Troms jordskifterett		27	18	9	67 %	33 %
Nord- og Midhordland jordskifterett	2015	0	0	0		
Øvre Telemark jordskifterett		4	3	1	75 %	25 %
Akershus og Oslo jordskifterett		14	12	2	86 %	14 %
Nord Troms jordskifterett		27	17	10	63 %	37 %

For å visualisere velger jeg å ta med en grafisk oversikt over det samme:

Figur 2 Fordeling §§ 88 jf. 2

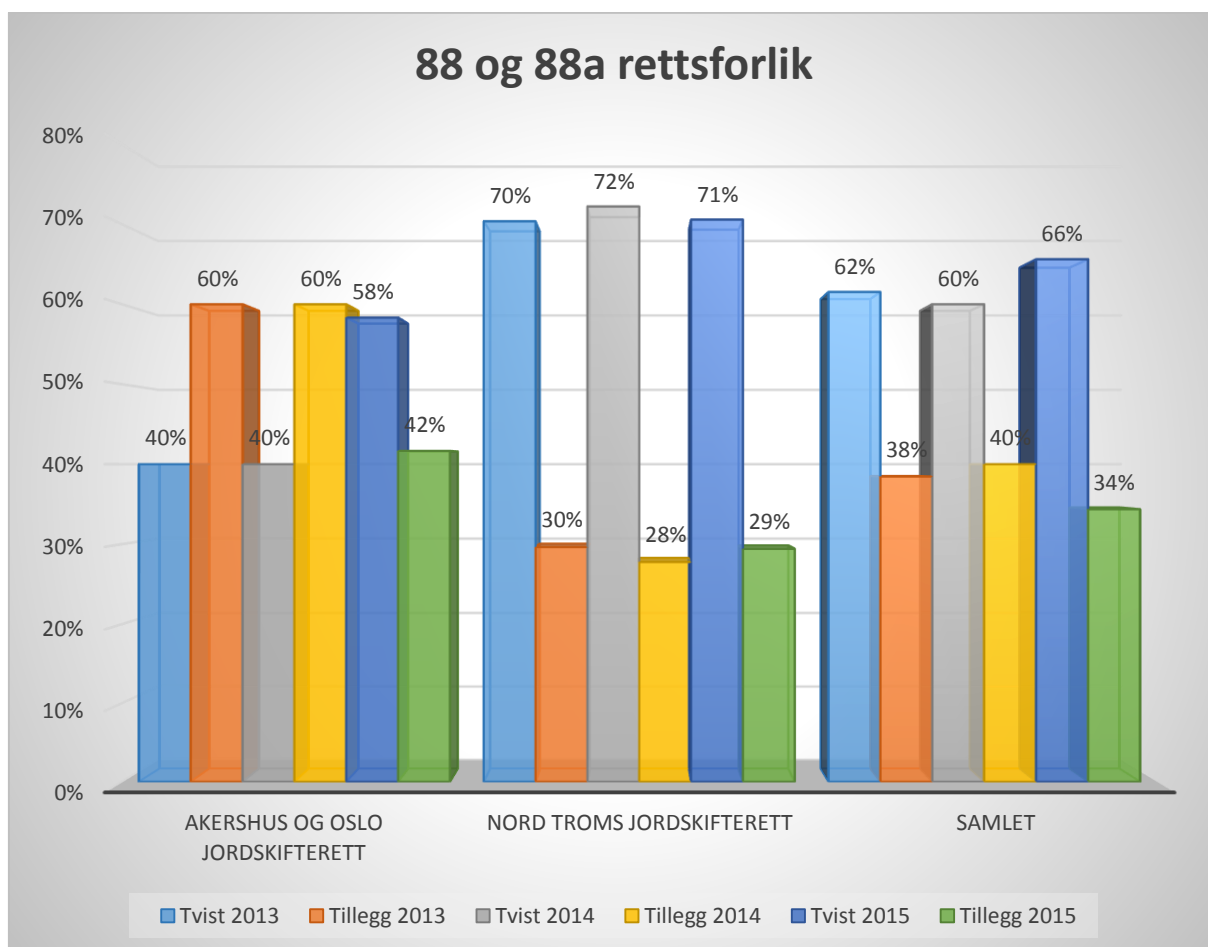
Denne figuren viser at det største antallet rettsforlik er i saker etter kapittel 4 i jordskiftelova, §§ 88 og 88a i jordskifteloven 1979. Tallene viser at Nord- og Midhordland er den eneste jordskifteretten, i mitt materiale, med flere rettsforlik etter kapittel 3 saker enn kapittel 4. Antallet saker med rettforlik er imidlertid kun fire for 2013 i Nord- og Midhordland. Det betyr det store bildet er klart, vel 70% av forlikene er i kapittel 4 saker om en ser domstolene under ett. Innholdet i rettsforlikene i § 2 saker er ikke undersøkt. Likevel antar jeg at de fleste forlikene gjelder tvister i underliggende rettsforhold.

Det siste oversikten viser forlik etter kapittel 4 som inneholder elementer som enten er rettsendrende, etter kapittel 3 eller utenfor jordskifterettens kompetanse av ulike grunner.

Tabell 3 Forlik med og uten tilleggspunkter.

Jordskifterett	År	Antall saker 88 og 88a	Antall uten tillegg	Antall med tillegg	% uten tillegg	% med tillegg
Nord- og Midhordland jordskifterett	2013	1	1	0	100 %	0 %
Øvre Telemark jordskifterett		1	0	1	0 %	100 %
Akershus og Oslo jordskifterett		10	4	6	40 %	60 %
Nord Troms jordskifterett		27	19	8	70 %	30 %
Sum 2013		39	24	15	62 %	38 %
Nord- og Midhordland jordskifterett	2014	3	2	1	67 %	33 %
Øvre Telemark jordskifterett		4	3	1	75 %	25 %
Akershus og Oslo jordskifterett		15	6	9	40 %	60 %
Nord Troms jordskifterett		18	13	5	72 %	28 %
Sum 2014		40	24	16	60 %	40 %
Nord- og Midhordland jordskifterett	2015	0	0	0		
Øvre Telemark jordskifterett		3	2	1	67 %	33 %
Akershus og Oslo jordskifterett		12	7	5	58 %	42 %
Nord Troms jordskifterett		17	12	5	71 %	29 %
Sum 2015		32	21	11	66 %	34 %

Figur 3 viser det samme grafisk.

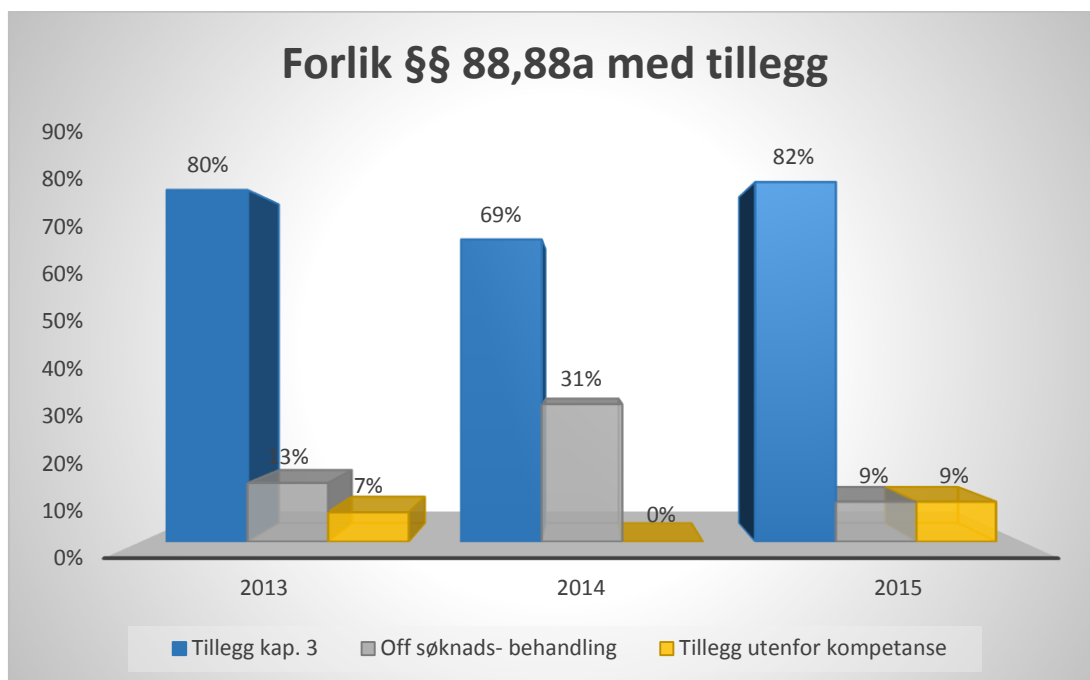
Figur 3 §§ 88 og 88a rettsforlik

Figuren er begrenset til Akershus og Oslo jordskifterett og Nord Troms jordskifterett. Årsaken er at antallet saker er veldig begrenset for de to siste domstolene. Alle domstolene er imidlertid med i gruppen «Samlet». Ulikhetene er forholdsvis betydelig mellom de to jordskifterettene i figur 3. I 2013 og 2014 har 60% av forlikene i Akershus og Oslo tilleggsmomenter som er utenfor § 6-26. I 2015 har forholdet mellom saker med og uten tillegg endret seg. Nord-Troms har en stabil fordeling på ca. 70% av sakene som kun har med tvistespørsmålet i forliket.

Om en ser på antallet saker er det beskjedent. Om f.eks en sak er feilklassifisert for Akershus og Oslo jordskifterett for 2013 vil det gi et utslag på 10%. Dette bør en ha med i vurderingen av materialet. Antallet saker i Nord Troms jordskifterett er litt høyere. Det gjør at tallene derfra ikke er så følsomme for feilklassifiseringer.

Figur under gir en oversikt over de rettsforlikene som har tilleggselementer. Sakene er de som i figur 3 går under «Tillegg» i gruppen som viser hele datamaterialet. Ut fra materialet er

omkring $\frac{3}{4}$ av tilleggspunktene slike som ellers kunne vært behandlet etter kapittel 3 i jordskiftelova. Båndlegging av adferd ifm. søknader om offentlige tillatelser er 1/5 av sakene. Den siste 5% er saker som er utenfor jordskifterettens kompetanse. Denne fordelingen viser at det hovedsakelig er tillegg som kunne vært behandlet etter kapittel 3 i jordskiftelova som blir benyttet. Begrensninger i adferd i forbindelse med søknader om offentlige tillatelser er hovedsakelig benyttet ved en jordskifterett. Saker med tillegg utenfor jordskifterettens kompetanse er, som Figur 4 viser, ikke mange.

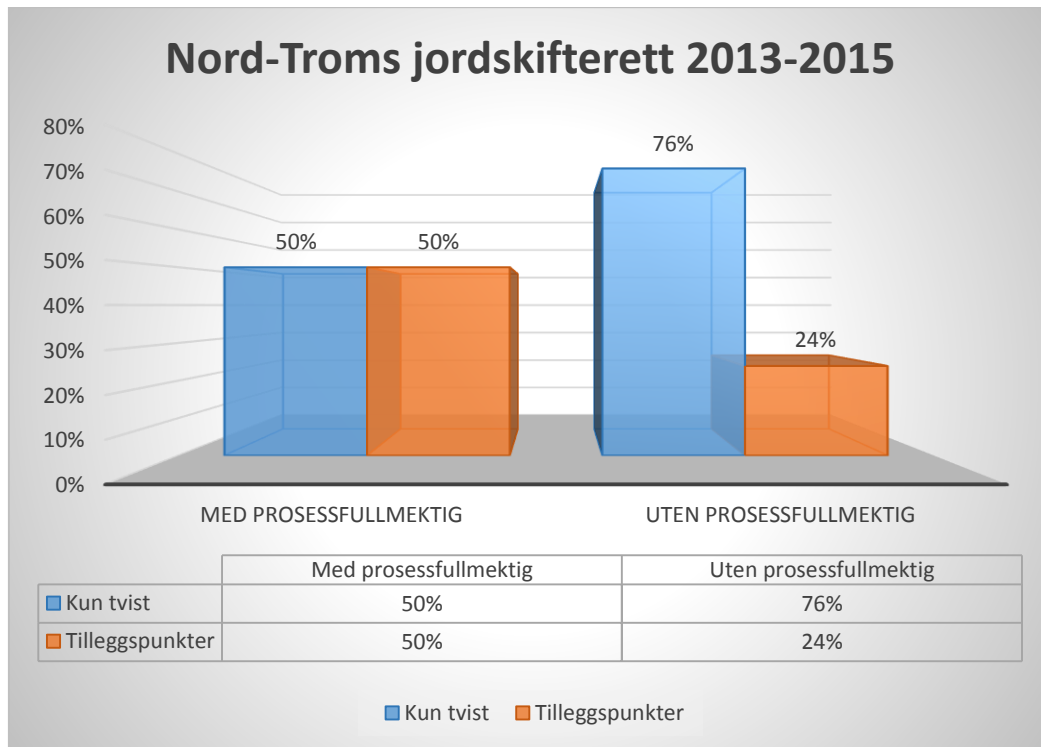
Figur 4 §§ 88 og 88a Rettsforlik med tilleggspunkter

Materialet inneholder mye interessant som ikke er innenfor problemstillingen i denne oppgaven. For å avslutte presentasjonen av rettsbøkene velger jeg å ta med en oversikt over forholdet mellom saker med og uten prosessfullmektiger og bruken av tilleggspunkter i forlikene. Tabell 4 viser alle sakene ved Nord-Troms jordskifterett gruppert i forhold til bruken av prosessfullmektiger og forlik med eller uten tilleggspunkter.

Tabell 4 Prosessfullmektiger og tilleggspunkter

Saker	Jordskifterett	Kun tvist	Tilleggspunkter	Sum
Med prosessfullmektig	Nord-Troms	8	8	16
Uten prosessfullmektig	Nord-Troms	35	11	46

Den viser at andelen rettsforlik med tilleggspunkter er høyere når det er en eller flere prosessfullmektiger i sakene. Årsaken til at jeg viser det kun for Nord-Troms jordskifterett er at de har forholdsvis mange forlik og har en god fordeling mellom saker med og uten prosessfullmektiger. Figur 4 viser det samme grafisk:

Figur 5 Prosessfullmektiger og tilleggspunkter i rettsforlik.

Disse tabellene og figurene gir en oversikt over innholdet i materialet som er grunnlaget for resten av oppgaven.

I det videre vil jeg presentere sakene som har med mer enn tvisten i rettsforliket. Først ser jeg på punkter i rettsforlikene som inneholder momenter som hører til kaptittel 3. Deretter ser jeg på båndlegging av adferd ifm. søknader om offentlige tillatelser. Til slutt ser jeg på punkter som ligger utenfor jordskifterettens kompetanse definert i jordskiftelova § 1-4.

4.2 Forlik i rettsfastsettende saker med rettsendrende elementer

Med rettsendrende elementer mener jeg punkter i rettsforliket som endrer gjeldende rett og innbefattes i virkemidlene i jordskiftelova §§ 3-4 – 3-10. Her vil jeg vise eksempler på punkter i rettsforlik som både har bruksordningslignende, tiltakslignende elementer og inneholder omforming av eiendommer. Bestemmelsene for bruksordninger finner vi i §§ 3-8 og 3-10, tiltakene finner vi § 3-9 og omforming av eiendommer finnes i §§ 3-4 – 3-7.

Saknr. 1900-2013-0007 inneholder både bruksordnings og tiltakslignende elementer som er regulert i §§ 3-8 og 3-9 i jordskiftelova:

3. Begge parter får ansvar for at det blir skiltet forsvarlig på nordvestre hjørne av apotekbygget samt at kostnadene med skilting deles likt mellom dem. Skilting foretas så snart som mulig og senest innen 01.09.2013.

4. Vedlikeholdskostnader og brøytekostnader over den delen som omfatter adkomsttraseén deles likt mellom eierne av gnr. 54/165 og gnr. 54/166.

Punkt nr. 3 er et tiltakslignende element. Her skal det anskaffes et skilt som skal regulere parkeringen. Det fjerde punktet er et bruksordningslignende element som regulerer hvordan vedlikeholdskostnadene skal fordeles.

Saknr. 0200-2012-0047 inneholder tiltakslignende elementer som er regulert i § 3-9 i jordskiftelova. Tiltaket er forholdsvis nøye beskrevet og inneholder flere elementer for å håndtere overflatevann.

2. Gnr. 37/169 forpliktes til innen 1. juni 2014 å utføre og bekoste følgende tiltak for å begrense avrenning av overflatevann på gnr. 37/147: Det skal støpes en såle og etableres kantstein, dimensjon 10 cm. Sålen og kantstein skal i sin helhet ligge på gnr. 37/169. Nevnte tiltak skal utføres fra grensemerke 1 (pkt. 1) og frem til et punkt hvor en forlengelse av takutstikket på garasjens front beliggende på gnr. 37/147 treffer grenselinjen mellom pkt. 1 og pkt. 2. I tillegg skal gnr. 37/169 innenfor den gitte frist legge drenerør på egen eiendom fra pkt.1 og forbi egen garasje frem til pkt. 2. Videre skal gnr. 37/169 planere egen innkjøring i tilsvarende lengde som bestemt for kantstein.

Saknr. 0200-2013-0032 inneholder omformende elementer som er regulert i § 3-4 i jordskiftelova. Da forutsetter jeg at § 4-3 andre ledd ikke er omfattende nok for en så stor

arealoverføring. Jeg velger å se på denne saken som et tradisjonelt jordskifte der byttemidlet ikke er arealer men penger, men jeg er åpen for at det kan sees på andre måter.

1. X og Y er enige om at Y erverver to arealer på til sammen ca. 500 m² fra Xs eiendom gnr. 95 bnr. 3.

2. Grensene mellom gnr. 95 bnr. 3 og gnr. 95 bnr. 16 endres slik at arealet innlemmes i gnr. 95 bnr. 16 som vist i forlikskartet datert 14.11.2013.

Eksempelene viser at rettsforlikene inneholder elementer som klart er regulert av bestemmelsene i kapittel 3 i jordskiftelova.

4.3 Forlik i rettsfastsettende saker med momenter utenfor jordskifterettens kompetanse.

Her vil jeg del opp i to grupper ut fra funnene jeg gjorde i det innsamlede materialet. Først vil jeg vise eksempler på punkt i rettsforlik som inneholder begrensninger og bindinger i forhold til partenes handlinger i saksbehandlingen etter plan- og bygningsloven (2008). De kan på en måte sees på som negative servitutter. Deretter vil jeg se på forlik som inneholder andre punkter som er utenfor jordskiftelovens kompetanse.

4.3.1 Forlik i rettsfastsettende saker med bindinger i partenes handlingsrom i forhold til byggesaksbehandling.

Her tar jeg med tre eksempler på at en av partene binder seg til en bestemt handlingsmåte i forhold til saksbehandlingen etter plan- og bygningsloven.

Saksnr. 1900-2012-0050:

4. Eigar av gnr. 48/86 skal ikkje protestera på den planlagte utbygginga av huset på gnr. 48/61.

Saksnr. 1900-2012-0055:

4. Ved eventuell søknad om oppføring av naust på gnr. 3/6, vil eier av gnr. 3/25 ikke komme med noen innsigelser eller protester på delings- og byggesøknad til kommunen.

Saksnr. 0200-2013-0043:

3. Gnr./bnr. 181/54 gir gnr./bnr. 181/56 rett til å oppføre anneks ved felles grenselinje på øvre del av tomta og gir slik avkall på innsigelser på 4 meters byggegrense mot nabo.

Denne kan også sies å være en servitutt som gir rett til å sette opp et anneks helt inntil eiendomsgrensen.

De fleste av disse punktene kommer fra Nord-Troms jordskifterett. Men som det siste eksemplet viser forekommer det også ved andre jordskifteretter.

4.3.2 Forlik i rettsfastsettende saker med tilleggspunkter som er utenfor jordskifterettens kompetanse.

Her vil jeg vise 2 eksempler. Det første er fastsetting av innløsningssum på en festetomt i forbindelse med grensefastsettelse av samme.

Saksnr. 1900-2012-0054:

1. Grensen mellom gnr. 85/1/43 mot tilstøtende eiendommer skal gå i henhold til de nedsatte og innmålte grensepunkter som partene er blitt enige om i dagens møte.

2. Som vederlag betaler eierne av gnr. 85/1/43 til eier av gnr. 85/1 kr. 64.000,- innen 01.08.2013.

Jordskifteretten kan om partene avtaler det, holde skjønn etter jordskiftelova § 5-5. Dette skjønnet må holdes som egen sak. Bestemmelsene om det framkommer av jordskiftelova § 5-7 andre ledd som også sier noe om sammensetning av skjønnsretten i et slikt tilfelle (Bjerva et al. 2016 s. 166). Ut fra bestemmelsene kan jordskifteretten fastsette innløsningssummen. Men da som egen sak og ikke som en del av et forlik.

I det andre eksemplet er det inngått rettsforlik om en grense, bortsett fra det siste punktet på grenselinja. Her har partene ønsket å holde forliket utenfor den videre behandlingen av tvisten

Saksnr. 0200-2014-0049:

2. Rettsforliket kan ikke påberopes som bevis i forbindelse med tvist i trepunktsdele i nordøstre hjørne av gnr. 4/10 mellom gnr. 4/1, gnr. 4/10 og gnr. 4/11. Dette utgjør

punkt 7 i kartbilag fra kart- og oppmålingsforretning avholdt 27.08.1964.

Hvilken status et slikt punkt vil ha i en eventuell ankesak for lagmannsretten er usikkert. Her vil drøftingen i kapittel 5 gå dypere inn i noen av eksemplene.

4.4 Jordskiftedommernes synspunkter

Her vil jeg presentere et sammendrag av innholdet i intervjuene. Vurderingene som framkommer er gjort av jordskiftedommerne. Måten jeg presenterer er dels sammendrag av uttalelser og dels sitater. Jeg velger å ta med spørsmålene som overskrifter for å lette oversikten i presentasjonen. De 11 første går på praksisen som har vært. De fire siste går på hvordan de oppfatter den nye loven og hvilke konsekvenser § 6-26 vil kunne få for framtidig praksis i jordskifterettene.

4.4.1 Dommerne

Jeg har intervjuet seks jordskiftedommere og en jordskiftedommerfullmektig fra tre ulike jordskiftedomstoler. To av domstolene er blant dem som benytter rettsforlik i størst omfang av de jeg har med i undersøkelsen. Den siste domstolen er en av de to som benytter rettsforlik i mindre omfang.

Fire av dommerne har over 15 års praksis i jordskifteretten. En har sju år og en har fire år. Noen har imidlertid lang praksis før de begynte i jordskifteretten. To av dommerne har begynt direkte i jordskifteretten. Tre av dommerne har tidligere lang praksis fra Statens Vegvesen, mellom 10 og 25 år hovedsakelig som grunnerververe. Den fjerde har 10 års praksis fra andre offentlige virksomheter.

Fullmektigen har jobbet snart fire år i domstolen, og har hatt løyve fra første arbeidsdag i jordskifteretten. Fra tidligere har han praksis som utreder i jordskifteoverretten i nesten to år.

4.4.2 Foretrukket avgjørelsesform.

Her kommer det fram at avgjørelsesformen må tilpasses den enkelte sak. I noen saker kan dom likevel være å foretrekke. I andre kan rettsforlik være den beste løsningen. De fleste av intervjuobjektene setter seg i partens sted når de svarer på spørsmålet. Budskapet er at hver sak må sees for seg. Rettsfastsettende vedtak som må på høring gir risiko for at partene kan

trekke seg. Med påfølgende inhabilitet for dommeren i saken. Dette blir trukket fram av to jordskiftedommere som begge var jordskifterettsledere.

Avgjørelsesformen må altså tilpasses hver enkelt sak. Partene, konfliktnivået, tilgangen på bevis osv. varierer fra sak til sak. Flere av dommerne trakk fram at i saker som balanserer med 51% - 49% for et gitt utfall hadde partene mye å tape. Avgjørelser har en tendens til å gi en av partene fullt medhold. I slike saker vil rettsforlik spesielt være å foretrekke foran en dom. En av dommerne beskrev det fra sitt synspunkt som saker der det er vanskelig å skrive dom, ut i fra bevissituasjonen, kunne rettsforlik være å foretrekke.

Relasjoner mellom partene ble også trukket fram. Om partene selv kom fram til et forlik kunne det kanskje bedre relasjonen i tillegg til at en fikk en løsning på konflikten.

Et sitat fra intervjuene kan være; «Rettsforlik kan gi gode resultater. Dom kan gi riktig resultat.»

4.4.3 Fordeler med rettsforlik

For partene er innflytelse på resultatet trukket fram av tre av intervjuobjektene. Om de ikke blir enig gir partene fra seg rådigheten til dommeren som kommer med en dom. At partene slipper prosessrisikoen er også trukket fram av flere. I tillegg kan relasjonene mellom partene bli bedre. To av dommerne har trukket fram det.

For jordskifteretten er raskere avslutning av enkeltsaker og dermed raskere saksavvikling i den aktuelle domstolen et punkt som går igjen.

Samfunnets gevinster er redusert ressursbruk, færre anker og raskere saksavvikling.

4.4.4 Ulemper med rettsforlik

De fleste ulempene er knyttet til partene. De mister muligheten til å angre på avtalen de har inngått og har dermed stort sett ingen rettettsmulighet. Flere av intervjuobjektene sier at det stiller høye krav til dommeren både i prosessen fram mot forliket, til innholdet i forliket og informasjon om konsekvensene av å inngå et rettsforlik.

I forhold til prosessen er press mot partene eller tidspress nevnt av to av dommerne. Ubalanse mellom partene blir trukket fram som en utfordring dommeren må håndtere. Et aktuelt sitat er at «Effektivitet kan gå på bekostning av rettssikkerheten til partene.»

Når det gjelder innholdet i forliket må dommeren få ned på papiret nøyaktig det partene er blitt enige om. I tillegg må dommeren sørge for at det blir angitt tidsfrister slik at rettsforliket kan tvangsfullbyrdes. «Gode rettsforlik er ofte bedre løsninger enn korrekte dommer.»

Dommeren kan havne i en situasjon der han blir, med rett eller urett, beskyldt for å ha presset noen inn i et rettsforlik. Det er en uheldig situasjon å havne i fordi det antageligvis er vanskelig å reinvaske seg.

For samfunnet kommer det ikke fram noen ulemper. En av dommerne sier at han «knappt kan komme på noen ulemper for samfunnet og dommeren.»

4.4.5 Kultur for rettsforlik

I de tre jordskifterettene jeg har intervjuet dommere er det ulike syn på om det er en kultur for at saker skal løses med rettsforlik ved deres rett. Intervjuobjektene ved den ene domstolen trakk fram at det avhenger av preferansene til den enkelte dommer. De mente at det ikke var en kultur i deres domstol selv om de hjelper partene til å inngå forlik i en stor del av sakene de avslutter.

Ved den andre jordskifteretten var intervjuobjektene samstemte at det var en kultur for å bruke rettsforlik. «Vi har flere forlik enn mange andre retter.» De trakk fram både tvisteloven og jordskiftelova § 6-17 som grunnlaget for ønsket om minnelige løsninger. Denne kulturen har utviklet seg gradvis med økende saksmengde og forventning fra partene om raskere løsning av sakene. «For 20 år siden aksepterte partene en ventetid på tre til fire år.»

Retten med færrest forlik mente at de hadde en plikt etter tvisteloven til å informere om rettsforlik som et alternativ til dom. De kunne ikke se at de hadde en kultur for rettsforlik, men heller ikke en antikultur. Samtidig trakk de fram eksempler på nabo-domstoler som hadde en større andel rettsforlik og kanskje en annen kultur.

4.4.6 Informasjon til partene

Felles for alle intervjuobjektene er at informasjon om forlik blir gitt tidlig i første rettsmøte. Sitat: «I rettsfastsettende saker blir parten orientert om avslutningsmåter før innledningsforedrag og partsforklaringer.»

Ved en av jordskifterettene blir rettsmøtene alltid innledet med en presentasjon. Innholdet i denne er hovedsakelig rettet mot selvprosederende parter som har behov for orientering om prosessen. Et av arkene i presentasjonen er «Avgjørelsesformer». Her blir rettsfastsettende vedtak, dom og rettsforlik gjennomgått. Virkningene av å inngå et rettsforlik blir også presentert her.

4.4.7 Opptreden i rettsmøte ved selvprosederende parter

Alle dommerne er aktive i middels eller større grad. Framdrift i saken er argumentet for å være aktiv. Her varierer adferden fra å stille spørsmål om bevis til å komme med forslag til løsninger. En av dommerne sier at han venter til bevisføringen og befaringen var ferdig før han tenker på mekling.

4.4.8 Opptreden i rettsmøte ved prosessfullmektiger.

Her er det ulikheter mellom domstolene hvor ofte partene er representert med advokat. En av domstolene har minst en advokat i de fleste sakene. En annen har advokat i 1/3 av sakene. I saker med advokater ser det ut som dommerne er mindre aktive. Det sier dommerne kan ha å gjøre med at advokatene er kjent med det de ellers måtte veiledet partene om.

4.4.9 Skala aktiv – passiv

Her sprer dommerne seg fra 4-8 på skalaen. De fleste ligger på 5-7. Det er en dommer på 4 og en på 8. Framdrift i rettsmøtet er begrunnelsen for å være aktiv. 4 av 7 dommere er mer aktive når det er selvprosederende parter enn når noen er representert ved prosessfullmektiger. Begrunnelsen er at advokaten ivaretar interessene til sin klient, kjenner både prosessen og sakens materielle innhold. I tillegg bidrar prosessfullmektigen til framdrift i rettsmøtet.

4.4.10 Skala relasjonsorientert – saksorientert

Her deler dommerne seg i to grupper. En gruppe ligger på nedre del av skalaen, mellom 2 og 3. To av dommerne ligger på øvre del av skalaen, 6 og 7. Kun en av dommerne er mer resultatorientert i saker der partene er representert med prosessfullmektig.

4.4.11 Informasjon om konsekvensene av å inngå rettsforlik

Det ser ut som alle sju dommerne informerer om muligheten for partene til å inngå rettsforlik tidlig i rettsmøtet, før innledningsforedrag og partsforklaringer. Samtidig blir det også gitt informasjon om konsekvensene av å inngå rettsforlik.

En av domstolene har alltid med dette som siste punkt i rettsforliket:

4. Vi er oppmerksom på virkningen av et rettsforlik, herunder at forliket har samme virkning som en rettskraftig dom.

Forlikene blir, etter de svarene jeg har fått, alltid lest opp før de underskrives. En av dommerne gjør partene spesielt oppmerksom på at forliket er endelig. «Selv om dere finner et grensemerke i morgen er det for seint.»

4.4.12 Innholdet i § 6-26

Fem av dommerne mener at bestemmelsen er en presisering av det som har vært gjeldende rett også under jordskifteloven 1979. De to siste mener at bestemmelsen er en innskjerping av det som var tidligere. Alle ser at forlik i rettsendrende saker ikke er aktuelt i framtida. Når det gjelder tilleggsmomenter i rettsfastsettende saker er det litt spredning i synspunktene.

Ytterpunktene er gjengitt i disse sitatene; «Tiden vil vise om praksis endres. Gjerne det lille ekstra som løser saker.» og «Du kan ikke ta inn andre forhold i rettsforliket enn det tvisten gjelder.» En av dommerne er usikker på om det kan tas inn andre spørsmål enn tvistes spørsmålet.

Domstolen som har færrest rettsforlik har en klar forståelse av at det er kun i spørsmål som det kan avsies dom i at det kan skrives rettsforlik. De mener at det ikke har skjedd noen forandring lovmessig fra tidligere.

4.4.13 Innebærer § 6-26 endring?

Her er svarene dels om gjeldende rett egentlig er endret, dels om at tidligere praksis var utenfor det som var gjeldende rett. En av dommerne uttalte; «Tidligere inngikk en forlik som en egentlig ikke hadde anledning til å inngå. Nå kan en kun gjøre rettsforlik i det en kan avsi

dom om.» Fra en av de andre kan vi ta med denne uttalelsen; «Jeg vet ikke om rammene endres formelt sett.»

«Bestemmelsen konkretiserer. Nå står det i jordskifteloven, det har det ikke gjort før. Det som kan skrives dom om kan det inngås rettsforlik om. Det bør få de mest forliksglade dommere rundt om i landet til ikke å skrive rettsforlik om alt mulig.»

4.4.14 Vil § 6-26 ha konsekvenser for valg av avgjørelsesform?

Dommerne er samstemte i at det ikke kan inngås rettsforlik i rettsendrende saker. Dette har ut fra det de sier vært vanlig tidligere. «Jeg har ikke inngått rettsforlik i rettsendrende saker de siste årene. Det har blitt noen forlik i enkle saker litt tilbake i tid.» To av dommerne er inne på at partene kan kreve saken utvidet ved at det tas inn nye delkrav som gjelder rettsendring. Dette er kanskje ikke mulig med jordskiftelova. I alle fall etter at den saklige og geografiske avgrensingen er gjort.

Når det gjelder tilleggs momenter i rettsfastsettende saker er det litt spredning i synspunktene. En av dommerne vil fortsette som før, med å oppfordre partene til rettsforlik. Men en må være bevisst på innholdet i forliket. Det må være balansert slik at en part ikke får alle punktene som har tvangskraft bak seg. En annen er inne på det samme; «Jeg er åpen for å tøyne litt. I noen tilfeller med bare sånt småtjafs, ville eg trulig tatt det med i forliket».

For å utdype det sier en av dommerne at småting som f.eks et postkassestativ vil være greit å ta med. Tiltak som koster mye må en være forsiktig med, om det ligger utenfor det en kan inngå forlik om.

4.4.15 Fordeler og ulemper med § 6-26

Kun få av dommerne trekker fram at det kan være fordeler med bestemmelsen. Partene kan i noen tilfeller være interessert i forlik som går på tvers av den, ved å inngå ønske å inngå forlik i rettsendrende saker. I rettsendrende saker kan det være en fordel med en ryddig prosess. I tillegg kan en unngå at det inngås rettsforlik som senere blir gjenstand for søksmål om gyldigheten av hele eller deler av forliket.

De øvrige trekker fram ulempene med bestemmelsen. «§ 6-26 kan være til ugunst for partene av to årsaker. Kun tvistetemaet en får løst og det vil sannsynligvis bli inngått færre rettsforlik»

På det litt mer prinsipielle planet sier en at, «partene får ikke de gode løsningene og jordskifteretten og samfunnet må bruke flere ressurser på sakene. I saker som er skjøre kan den nye bestemmelsen føre til at en må avsi dom over bare en del av problemet.

Bestemmelsen tar fra jordskifteretten et godt virkemiddel.»

«Partene sitter igjen med uløste spørsmål, som kunne vært tatt inn i saken, når jordskifteretten er ferdig. Tar tid, koster penger og medfører ansvar for saksomkostninger.» På den andre siden kan følgende sitat være illustrerende; «rettsforlik er en praktisk måte å løse saker på, men ikke for enhver pris.»

En av dommerne er skuffet over bestemmelsen og håper det den kan forandres. «Var litt skuffet over § 6-26, at den skulle bli så begrenset.»

Kapittel 5 Drøfting

5.1 Innledning

Nå foreligger både teorien og empirien som danner grunnlaget for drøftingen av de ulike problemstillingene. I det videre vil jeg drøfte problemstillingene etter tur.

Det viktige spørsmålet er hva funnene jeg har gjort forteller om problemstillingen og underproblemstillingene mine. I følge Dalland (2012 s. 229) består drøftingen av fire trinn. Det første trinnet er å ordne og sortere funnene slik at en får frem de som belyser problemstillingen. Neste er analyse av funnene for å finne ut hva de forteller. Det tredje trinnet er en kritisk vurdering av funnene. Til slutt tolkes materialet opp mot problemstillingen i lys av teorien som ligger i bunnen.

Det som er gjort hittil er etter mitt syn trinn en. Empirien for delproblemstilling 2 og 3 er presentert i kapittel 4. Nå gjenstår analyse, vurdering og tolkning av funnene.

Når det gjelder delproblemstilling en er metoden juridisk og derfor ulik den empiribaserte metoden.

5.2 Drøfting delproblemstilling 1

5.2.1 Drøfting

Innebærer jordskiftelova § 6-26 at rettstilstanden er endret i forhold til etter jordskifteloven 1979?

Bestemmelsen som er referert flere ganger tidligere sier at jordskifteretten kun kan medvirke til at det inngås rettsforlik i tvistesporsmål etter kapittel 4, §§ 3-13 og 5-8. Det betyr at den tidligere praksisen med å inngå rettsforlik i rettsendrende saker i jordskifteretten må opphøre. Dette er en praksis som har tøyde grensene for det rettsforlik egentlig skulle være, et alternativ til en dom. For å kunne avsi en dom må det være en tvist. Lovteksten sammen med intensjonen til lovgiver, som kommer fram i forarbeidene, er det som danner grunnlaget for denne delkonklusjonen. Jeg viser til punkt 3.6 ovenfor.

Bestemmelsen sier ikke noe om tilleggsmomenter i slike rettsforlik som i utgangspunktet holder seg innenfor bestemmelsen. Som nevnt i punkt 3.6.2 kan vi innholdsmessig gruppere rettsforlikene i fire grupper:

1. Rettsforlik der en avtaler en løsning som kun omfatter tvistes spørsmålet.
2. Rettsforlik som inneholder tilleggspunkter som domstolen kunne avsagt dom i.
3. Rettsforlik som inneholder tilleggspunkter som er av rettsendrende karakter
4. Rettsforlik som inneholder tilleggspunkter som er utenfor domstolens kompetanse.

Slik jeg ser det fjerner en seg fra kjernen i jordskifterettens kompetanse når en beveger seg nedover denne lista. De to første punktene er nærmest kjernen i kompetansen. Punkt 3 og 4 er i randsonen og vil måtte vurderes mer grundig.

I gruppe en er det ingen problemer i forhold til vårt tema, jordskiftedomstolenes kompetanse til å inngå rettsforlik. Det forutsetter at tvisten ligger innenfor den kompetansen jordskifteretten har etter jordskiftelova, som nevnt ovenfor i punkt 3.6.1.

Tilleggspunktene i gruppe 2 er etter Rt-1981-160 helt greie å ta med. De må imidlertid ha tilknytning til tvistes spørsmålet. Dette får betydning for tilleggspunktene status.

Tilleggspunktene vil være en avtale mellom partene. Tvistepunktene i rettsforliket får status som en rettskraftig dom og har, om forliket er korrekt utformet, retts- og tvangskraft.

Tilleggspunktene vil ikke kunne tvangsfullbyrdes uten at en skaffer seg tvangskraftig tvangsgrunnlag. Da må en til retten på nytt. I de alminnelige domstolene er det fornuftig å foreta kumulasjon slik at tilleggspunktene blir en del av tvisten. De vil da få status som et rettsforlik som i gruppe en ovenfor.

Hva med rettsforlik som inneholder tilleggspunkter som har sitt sidestykke i virkemidlene i jordskiftelova §§ 3-4 – 3-10? Her er det flere momenter som må vurderes. Lovgivers intensjon er et av momentene. Slik jeg tolker forarbeidene er det ikke hensikten med bestemmelsen å innskrenke jordskifterettens kompetanse til å inngå rettsforlik, sammenlignet med de alminnelige domstolene. Dette framkommer i Prop. 101L (2012 s. 311) som sier at informasjonshensyn i forhold til selvprosjederende parter er viktig, samtidig som reglene skal ligge nært opp til reglene i tvisteloven. Hvorfor skal jordskiftedomstolene ikke kunne inngå forlik, på et område de er eksperter på faglig, når tingrettene kan inngå et slikt forlik? Det andre spørsmålet som kan stilles er knyttet til disposisjonsprinsippet. Partene kan trekke en sak etter jordskiftelova kapittel 4 helt fram til dom er avsagt. Så kan de inngå en utenomrettslig avtale som inneholder de samme samme punktene som det er reist tvil om jordskifteretten kan ta med i et rettsforlik. Dette er også i samsvar med henvisningen til (Bernt 2011) i punkt 3.4.3 ovenfor. Hun mener at domstolen ikke kan nekte parter å ta med slike forhold. Jeg heller mot at tilleggspunkter får status som en avtale mellom partene. Det

forutsetter at de har tilknytning til tvistegjenstanden og at de er tilleggspunkter og ikke det viktigste som avtales i forliket.

Det fjerde punktet ovenfor gjelder tilleggspunkter som ligger utenfor jordskiftedomstolenes kompetanse, blir litt mer komplisert. Her behøves et eksempel.

Vi tenker oss en sak der partene inngår et rettsforlik om en grense fra punkt A til punkt B, mellom bnr. 1 og bnr. 2. Dette punktet gjelder tvistes spørsmålet og er lovhjemlet i kapittel 4 i jordskiftelova. I tillegg avtaler en at bnr. 2 skal flytte en garasje som står på grensen mellom punkt A og B. Det avtalte punktet om flytting av garasjen har ikke jordskifteretten hjemmel til å avsi dom i. Det er regulert i naboloven, en lov som ligger utenfor jordskifterettens kompetanse å ta avgjørelser i. Tilknytningen mellom tvistes spørsmålet og flyttingen av garasjen er imidlertid klar.

Jeg mener jordskifteretten kunne inngått et slikt forlik. Dette er også i samsvar med Bjerva et al. (2016 s. 222). Om flyttingen ikke hadde hatt tilknytning til tvistes spørsmålet ville saken stilt seg annerledes. Min konklusjon er at i noen tilfeller kan jordskifteretten ta med tilleggspunkter som den ikke har kompetanse til å avsi dom i. Også her støtter jeg meg til Rt-1981-160 som sier: «, *men forutsetningen er tilknytningen til en avtale som løser en tvist som står for vedkommende rett*».

Lovgivers hensikt med bestemmelsen er et av momentene som må være basis for de vurderingene jeg har gjort ovenfor. Som nevnt flere ganger sier Prop. 101L (2012 s. 311) at informasjonshensyn i forhold til selvprosederende parter er viktig, samtidig som reglene skal ligge nært opp til reglene i tvisteloven. Dette er det nærmeste jeg kommer lovgivers intensjon i forhold til bruken av rettsforlik i jordskifterettene.

Det jeg savner ellers i proposisjonen er at det trekkes linjer fra begrensningene i disposisjonsprinsippet i rettsendrende saker opp mot mulighetene for å inngå rettsforlik i dem. Som nevnt ovenfor i punkt 3.6.3 er det to forhold som begrenser partenes disposisjonsmuligheter over saken, rettens frie valg av virkemidler og partenes begrensede muligheter for å trekke saken.

Jeg konkludere med at det ikke har vært intensjonen til lovgiver å gi parter i jordskifteretten dårligere vilkår enn tingrettene når de inngår rettsforlik. Praksisen i de alminnelige domstolene, med å ta med tilleggspunkter, vil gjelde også i jordskifterettene. Statusen til tilleggspunktene, avtale mellom partene, må en imidlertid være oppmerksom på. Så må en

huske på balansen mellom partene når det gjelder de avtalte punktene. En må også være forsiktig med omfanget, målt i kroner, av tilleggspunktene. Det betyr at en part ikke må bli pålagt tiltak som er omfattende og koster mye penger som følge av tilleggspunkter i et rettsforlik. Da er de gått over fra å være tilleggspunkter til å bli viktigere enn tvistes spørsmålet. Det rette valget er da å få partene til å utvide saken slik at tilleggspunktene kan behandles etter bestemmelsene i kapittel 3.

5.3 Drøfting delproblemstilling 2

5.3.1 Problemstillingen

Hvordan har praksisen i jordskifterettene vært sett opp mot rettstilstanden etter jordskiftelova?

5.3.2 Hva forteller funnene?

Først vil jeg kommentere rettsforlikene på et aggregert nivå, slik de framkommer av tabellene og figurene i kapittel 4.1. Tabell en viser at omfanget av inngåtte rettsforlik ved hovedforhandlinger i jordskifterettene varierer mye fra domstol til domstol. Figur en viser det enda klarere. Det er de prosentvise andelene av saker som inneholder et eller flere rettsforlik figuren viser. Andelene varierer mellom 2% og 50% av sakene som inneholder rettsforlik, altså fra en av 50 til annenhver sak. Forskjellene mellom jordskifterettene i hvor ofte de benytter rettsforlik er derfor etter mitt syn store. Ulikheter hadde jeg forventet å finne, men ikke så betydelige.

Figur 2 viser at de fleste forlikene inngås i rettsfastsettende saker. Det har nok sammenheng med at de rettsfastsettende sakene er i flertall ved de fleste jordskiftedomstolene. Dette er ikke noe jeg har brukt tid på å undersøke videre. Rettsforlikene i de rettsendrende sakene er både om underliggende rettsforhold og i selve saken. Siden dette er utenfor problemstillingen har jeg ikke gått videre med det.

Figur 3 viser innholdet i rettsforlikene i de rettsfastsettende sakene. Forlik som kun gjelder tvistegjenstanden satt opp mot forlik som har tilleggselementer av ulike slag.

Tilleggselementene er drøftet i punkt 3.4.3 ovenfor. Her er det også forskjeller mellom domstolene. Ved Nord-Troms jordskifterett er sju av 10 forlik inngått om tvistegjenstanden.

Tre av 10 forlik har dermed tilleggspunkter, ut over tvistegenstanden. Det er verdt å merke seg at Akershus og Oslo jordskifterett har en fordeling på vel halvparten med tilleggspunkter og knapt halvparten uten tilleggspunkter. Det er selvfølgelig usikkerhet knyttet til tallene, men forskjellene er der alle tre årene. Det taler for at det eksisterer en forskjell mellom domstolene. Den største ulikheten mellom de to domstolene på det prosessuelle planet er andelen saker der partene er representert ved advokater. Nord-Troms jordskifterett har advokater i 1/3 av sakene ifølge årsmeldingen fra domstolen for 2015. Tilsvarende tall har jeg ikke for Akershus og Oslo men ifølge informasjon meddelt i intervju er det vanskelig å finne saker der ikke minst en av partene er representert ved advokat. Om vi ser til figur 5 i kapittel 4.1 ovenfor viser den at saker med prosessfullmektiger oftere har tilleggspunkter enn i saker uten prosessfullmektiger. Figuren viser hvordan det var i rettsfastsettende saker ved Nord-Troms jordskifterett i årene 2013-2015. Dette kan bety at advokater, som også har erfaring fra de alminnelige domstolene, er mer åpne for tilleggsmomenter i rettsforlikene. Forskjellen kan selvfølgelig skyldes andre faktorer enn prosessfullmektiger men er likevel verdt å legge merke til.

Figur 4 viser innholdet i tilleggspunktene, altså punkter i rettsforliket ut over tvistes spørsmålet. Det er ikke overraskende at de rettsendrende momentene går igjen oftest. Innholdet i tilleggspunktene gir en ulikhet mellom domstolene. Nord-Troms jordskifterett har i forholdsvis mange av sakene heftet på klausuler om at en eller begge av partene skal avstå fra å protestere mot søknader om tiltak etter plan- og bygningsloven. Hvorfor det stort sett er den domstolen som benytter dette virkemidlet er vanskelig å forklare ut fra materialet. Heller ikke intervjuene ga noe klart svar. Rent intuitivt kan en kanskje forklare det med lavere andel av arealet som er dekt med reguleringsplaner i området til Nord-Troms jordskifterett, sammenlignet med Akershus og Oslo jordskifterett. Det fører til at en må søke om dispensasjoner oftere. Men det er et sidespor jeg ikke har tenkt meg inn på.

Om vi ser på sakene som har rettsendrende elementer i seg kan sak 1900-2013-0007 være et godt eksempel, når det gjelder tiltaks- og bruksordningslignede elementer. Saken er referert i kapittel 4.2 ovenfor. Den omhandler en veirett til et bolighus i utkanten av sentrum i et lite tettsted. Bolighuset ligger bak et forretningsbygg som benyttes til bl.a. et apotek. Saken er krevd som en § 88a sak der tvistes spørsmålet ser ut til å ha vært veiretten. De to første punktene i forliket går på plassering og omfanget av veiretten. De to neste går på tilleggselementer ut over tvistes spørsmålet som er tatt med i rettsforliket. Det første elementet er et tiltak som må til for å sikre at apotekets ansatte og kunder ikke parkerer slik at veiretten

ikke kan benyttes. Det neste elementet er et bruksordningslignende element som avtaler fordelinga av vedlikeholdskostnader. Ingen av elementene pålegger den ene større byrder enn den andre, da kostnadene skal fordeles med en halvpart på hver. Punktene er derfor objektivt sett ikke til skade for noen av partene. Omfanget av tilleggspunktene er etter mitt syn beskjedent. Også det taler for at punktene er akseptable.

I dette eksemplet er begge partene representert ved prosessfullmektiger. Saken kunne like gjerne gått for tingretten, og vil kanskje gjøre det i framtida om § 6-26 tolkes strengt.

Punktene 4.4.1 til 4.4.11 gir jordskiftedommerens syn på bruken av rettsforlik under hovedforhandling i jordskifteretten. Her vil jeg gå gjennom empirien punkt for punkt.

Når det gjelder erfaringen til dommerne før de ble utnevnt er den varierende. Noen har startet direkte i jordskifteretten. Tre av dommerne har jobbet som grunnververe i Statens Vegvesen. Avtaler er foretrukket løsningsform på kjøpene av eiendom til veigrunn, i alle fall i dagens situasjon. Om det kan ha påvirket måten de jobber på er ikke umulig. To av de tre er blant dommerne med flest rettsforlik. Den tredje inngår også forholdsvis mange rettsforlik.

I valget av foretrukket avgjørelsesform er alle dommerne klar på at det må vurderes fra sak til sak. Rettsfastsettende vedtak gir risiko for at partene trekker seg fra enigheten. Det vil medføre innkalling til ny hovedforhandling med en annen dommer. I alle fall to av dommerne sier at denne avgjørelsesformen er minst foretrukket. Det som ellers er verdt å legge merke til er at det er partenes interesser som blir trukket fram. Partene har kommet med saken til retten og ønsker at domstolen skal løse et tvistetema. Det er disposisjonsprinsippet som kommer fram, partene velger om de trekker saken for retten. Da må de også kunne velge om de vil inngå rettsforlik eller ikke.

Den viktigste fordelen, for partene, med å inngå rettsforlik er at de selv styrer innholdet i forliket. I tillegg blir saken avsluttet der og da. For jordskifteretten er fordelen at dommeren slipper å bruke tid på å skrive dom. I tillegg trekker noen fram at saksavviklingen blir større enn om en må avsi dom i flere saker. For samfunnet er fordelen at de får avgjort flere saker for pengene.

Ulempene er om partene føler at de har blitt presset til å inngå forlik. Om dette presset har kommet fra dommeren kan det også bli en ulempe for han/henne. Ingen av dommerne pekt på ulemper for samfunnet ved at det inngås rettsforlik i tvistesaker.

Kun en av tre domstoler peker på at de har en kultur for rettsforlik. Denne domstolen ligger også høyt på andelen saker med rettsforlik. En peker på at dommerne påvirker dette selv. Om domstolen har en kultur for rettsmekling kan det føre til at det blir inngått flere rettsforlik. Den tredje peker på at de følger tvisteloven og oppfordrer til forlik. Men samtidig er det den domstolen som har færrest forlik. En kultur for rettsforlik kan slik materialet viser bidra til at det blir inngått flere rettsforlik ved en domstol. Domstolen som er mest klar på at rettsforlik kun kan inngås i spørsmål der jordskifteretten kan avsi dom, ligger lavest i antall rettsforlik.

Informasjonen til partene om muligheten for å inngå rettsforlik er forholdsvis lik hos de fleste dommerne. Noen benytter riktignok presentasjoner for å informere i starten av rettsmøtet, som standard. De fleste informerer derfor før rekvirenten får ordet. Her inngår også informasjon om muligheten for partene til å inngå rettsforlik. I den samme informasjonen inngår også hva konsekvensene av å inngå et forlik er. At et forlik har status som en rettskraftig dom, en dom der ankefristen er gått ut.

Punktene 4.4.7 – 4.4.10 drøfter jeg under et. Her har jeg valgt å stille to innledende spørsmål om adferden i rettsmøtene. Disse spørsmålene går på dommerens aktivitetsnivå og adferd ved forliksforhandlinger. Så har jeg beskrevet to skalaer som jeg har hjulpet dommerne til å plassere seg i. Spørsmålene og skalaene henger sammen. Skalaen aktiv/passiv gir etter det jeg kan se ikke informasjon som kan benyttes for å opplyse min problemstilling. Begrepene er definert i punkt 3.2.3 ovenfor. Dommerne med høyest verdier på skalaen relasjonsorientert/sakororientert, de som foreslår konkrete løsninger, er de som oftest inngår rettsforlik i min undersøkelse. Dette er i samsvar med litteraturen for øvrig (Rognes & Sky 1999 s. 79).

Alle dommerne i undersøkelsen informerer partene både i starten av rettsmøtet og før forliket skal underskrives. Informasjonen i starten av møtet går på muligheten for å inngå rettsforlik og konsekvensene av å underskrive det. Når forliket er klar til å underskrives, leses det opp slik at innholdet er klart. Noen av jordskifterettene legger ved kart, der den nye grensen er inntegnet. Andre merker grensen før forliket underskrives. Ved en av jordskifterettene har de tatt med et siste punkt i forliket som sier at partene er informert om virkningen av et rettsforlik. De øvrige informerer og skriver inn i rettsboka at partene er kjent med konsekvensene av å underskrive et forlik.

5.3.3 Kritisk vurdering av funnene

Det viktigste ankepunktet er at utvalget av jordskifteretter og jordskiftedommere er forholdsvis begrenset. Det kan gjøre at funnene ikke kan si noe ut over den enkelte jordskifterett. Intervjuene har imidlertid gitt støtte for at praksisen også i andre jordskifteretter, som ikke er med i denne undersøkelsen, er ulik. Noen av dommerne har pekt på nabodomstolene, at de har en praksis som er forskjellig fra sin egen. Empirien viser at det er forholdsvis store forskjeller mellom de undersøkte domstolene. I tillegg underbygger empirien at disse forskjellene også finnes blant og i de øvrige jordskifterettene.

5.3.4 Oppsummering av funnene.

Det viktigste jeg har funnet ut er at andelen saker der det er inngått rettsforlik varierer mye mellom de ulike domstolene. Dette er vist i figur en i kapittel 4.1 ovenfor. Det betyr at domstolene i varierende grad må endre bruken av rettsforlik om en skal tolke jordskiftelova § 6-26 innskrenkende. Som figur 4 i kapittel 4.1 viser, er det hovedsakelig punkter som er rettsendrende som blir tatt med i tillegg til tvisten.

I forhold til delproblemstilling 2 kan en konkludere med at en vesentlig del av rettsforlikene inneholder tilleggspunkter og derfor står i fare for å være i strid med en streng tolkning av jordskiftelova § 6-26.

5.4 Drøfting delproblemstilling 3

5.4.1 Problemstillingen

Hvilke virkninger vil den nye bestemmelsen ha for jordskifterettene?

5.4.2 Hva forteller funnene?

Her vil jeg gå gjennom punktene 4.4.12 – 4.4.15 i intervjuguiden. Noen av dommerne oppfatter at bestemmelsen er en presisering av det som har vært gjeldende rett også under jordskiftelova 1979. Alle er enige om at forlik i rettsendrende saker ikke er mulig å inngå i framtida. Her må praksisen endres. Den har ikke vært i samsvar med gjeldende rett fram til nå. Den jordskifteretten som har lavest andel rettsforlik, sier at det eneste nye er at rettsregelen nå er nedfelt i jordskiftelova.

Når det gjelder tilleggspunkter i rettsforlik i rettsfastsettende saker er flere av dommerne usikre. Noen er til og med høyst usikker på om det er mulig å ta med slike i framtida. Det kan se ut som dommerne deler seg i to leire. På den andre siden er flere av dommerne åpne for å ta med tilleggspunkter som er av rettsendrende karakter. Det som er interessant her er at den domstolen som benytter tilleggs-elementer i størst grad i dag er mest positiv til at det også i framtida er mulig å inngå rettsforlik som inneholder tilleggspunkter.

Slik jeg tolker dommerne vil bruken av rettsforlik kunne gå ned i rettsfastsettende saker der tilleggs-elementene er nødvendige for enighet mellom partene. En fastsetting av gjeldende rett vil ikke løse hele problemet som partene har og de vil derfor ikke inngå et forlik. Dette fører oss inn på ulempene ved § 6-26. De fleste mener at partene blir å sitte igjen med uløste spørsmål, og går glipp av de gode løsningene på problemene sine. Jordskifterettene må bruke mer tid på prosess og vil dermed løse færre saker.

Om denne forventningen slår til vil vi få en ugunstig situasjon for jordskiftedomstolene. Færre løste saker vil i starten føre til større restanser og lengre tid før saken tas til behandling. På litt lengre sikt vil antall krav gå ned på grunn av den lange køen.

Et annet moment som også må tas med i vurderingen er at advokater kan råde klienter til å ta saken til tingretten i stedet for jordskifteretten. Dette fordi tingretten, om en streng tolkning av § 6-26 slår gjennom, vil ha større kompetanse til å ta med tilleggspunkter i sine rettsforlik.

I tillegg vil jordskifteretten som problemløser kunne få et dårligere ry blant tidligere parter. Dette fordi de kun fikk en løsning på tvisten og ikke på problemet. Forholdet mellom problem og tvist er omtalt ovenfor i punkt 3.2.2. Virkningen av tapt omdømme kan være redusert saksinnngang.

5.4.3 Kritisk vurdering av funnene

Også her er det relativt lave antallet dommere et ankepunkt. Det jeg imidlertid har fått fram er at det er stor spredning mellom de ulike dommerne hvordan de oppfatter bestemmelsen. En mer omfattende undersøkelse vil kunne si noe om jordskiftedomstolen som helhet.

Virkningene av en presisering av gjeldende rett er vanskelig å forutsi. Det kan være grunnlag for en ny undersøkelse når praksis har satt seg. Mine vurderinger ovenfor kan bære preg av å være vel pessimistiske.

5.4.4 Oppsummering av funnene

Noen av jordskiftedommerne i undersøkelsen vil helt klart bli mer restriktiv i bruken av tilleggselementer ved rettsforlik inngått ved hovedforhandling i jordskifteretten. Dette kan føre til færre inngåtte rettsforlik. De alternative løsningsformene krever mer arbeid av både dommere og saksbehandlere. Dette vil kunne føre til at jordskiftedommerne bidrar til avslutning av færre saker. De fleste vil imidlertid fortsette som tidligere. Det gjelder både de som inngår mange eller færre rettsforlik. Jordskiftelova § 6-26 vil derfor mest sannsynlig føre til at det blir inngått færre rettsforlik. Årsaken er todelt. For det første blir det sannsynligvis slutt på de få forlikene som har blitt inngått i rettsendrende saker. Den andre faktoren er at noen av dommerne vil bli mer tilbakeholdne i å inngå rettsforlik i kapittel 4 saker som inneholder tilleggspunkter. For noen jordskiftedommere, som oppfatter bestemmelsen som en betydelig endring i jordskifterettens kompetanse, kan bestemmelsen føre til at de inngår færre rettsforlik i rettsfastsettende saker. Hvor mange av dommerne som deler dette synet er usikkert. Min påstand er at det i alle fall i en overgangsperiode vil bli inngått færre rettsforlik i jordskifterettene. Det vil både partene, jordskifterettene og samfunnet tape på.

Kapittel 6 Oppsummering

Empirien viser at det er stor spredning i praksis og synspunkter mellom de undersøkte jordskifterettene. Rettsbøkene har gitt meg innsyn i en virkelighet som jeg ikke var klar over på forhånd. Intervjuene underbygger også at det er ulik praksis i forhold til mekling og minnelige løsninger under hovedforhandlinger i jordskifteretten. Forskjellene jeg har beskrevet går på hvor ofte en benytter rettsforlik og hva rettsforlikene inneholder.

I halvparten av de undersøkte domstolene er rettsforlik en svært viktig måte å løse tvister og å avslutte saker på. Innholdet i rettsforlikene varierer mellom domstolene. Årsakene til det har jeg ikke kommet til bunns i. En mulig årsak som jeg har pekt på, kan være at bruken av prosessfullmektiger varierer mellom jordskifterettene. Det kan se ut som domstoler, der partene oftere velger å benytte seg av prosessfullmektiger, benytter seg av tilleggspunkter i rettsforlikene i større grad enn ved andre domstoler. Dette kan være egnet for å undersøke i en senere masteroppgave.

Synspunktene på virkningene av § 6-26 variere også mellom dommerne og mellom domstolene. Spørsmålet som stilles i undertittelen, «Fra problemløser til konflikthåndterer» har jeg derfor ikke et entydig svar på. Som punkt 5.4.4 viser er det sannsynlig at andelen rettsforlik vil bli redusert i jordskifterettene, som følge av den nye bestemmelsen, i alle fall i en overgangsperiode.

Følgende tema kunne også vært interessant å undersøke om jeg hadde startet på oppgaven i dag:

- Bruken av rettsforlik i saker med selvprosederende parter uten klare påstander.
- Advokatenes syn på innholdet i rettsforlik i jordskifteretten.

Kilder

Litteratur

- Aubert, V. (1969). *Det skjulte samfunn*. Oslo: Pax Forlag.
- Austenå, T. & Øvstedal, S. (2000). *Jordskifteloven med kommentarer*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bernt, C. (2011). *Meklerrollen ved mekling i domstolen*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Bernt, C., Mykland, S. & Sky, P. K. (2014). Evaluering av rettsmekling i jordskifterettene 2012 – Sentrale funn, problemstillinger og implikasjoner. *Lov og Rett*, 54 ER (06).
- Bjerva, Ø. J., Holth, F., Reiten, M., Sky, P. K. & Aasen, I. (2016). *Jordskifteloven - kommentarutgave*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS. 257 s.
- Domstoladministrasjonen. (2016). *Jordskifterettene: Årsstatistikk 2005-2015* [pdf]. Tilgjengelig fra: <https://www.domstol.no/globalassets/upload/da/internett/domstol.no/domsoladministrasjonen/statistikk/statistikk-2015/samlestat-jsr2015.pdf> (lest 04.05.2016).
- Mykland, S., Rognes, J., Sky, P., Hoddevik, C. & Laskemoen, L. (2009). En studie av rettsforlik i norske tingretter - Om konflikttransformasjon i rettsmeklingsprosessen. *Kart og Plan*, 69: 9.
- Nord Troms jordskifterett. (2016). Årsmelding 2015. Tromsø.
- Ot. prp. 56. (1979). *Ot. prp. 56 (1978-1979) Om lov om jordskifte o.a.* Oslo: Landbruksdepartementet.
- Ot. prp. 57. (1998). *Ot. prp. 57 (1997-1998) Om lov om revisjon av lov 21. desember 1979 nr. 77 om jordskifte o.a. og endringer i enkelte andre lover* Oslo: Landbruksdepartementet.
- Prop. 96L. (2015). *Prop. 96L (2014-2015) Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak) Endringer i jordskiftelova 2013 (reglar om saksbehandling mv.)*. Oslo: Landbruks- og matdepartementet.
- Prop. 101L. (2012). *Prop. 101 L (2012-2013) Lov om fastsetjing og endring av egedoms- og rettshøve på fast egedom m.m. (jordskiftelova)*: Landbruks- og matdepartementet.
- Ravna, Ø. (2005). Avgjørelsesformene i jordskifteprosessen-med vekt på lovrevisjonen av 1998 og noen utilsiktede virkninger. *Kart og Plan*, 65 (2): 87-97.
- Rognes, J. K. & Sky, P. (1999). Meglingsaktivitet og meklingsteknikk i jordskifteretten. *Kart og Plan*, 59.
- Rognes, J. K. (2008). *Forhandlinger*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Røykenes, K. (2008). Metodetriangulering – et metodisk minefelt eller en berikelse av fenomener? *Sykepleien Forskning* (3): 224-226.

- Schei, T., Bårdsen, A., Norden, D. B., Reusch, C. H. P. & Øie, T. M. (2007). *Tvisteloven : (lov av 17. juni 2005 nr 90 om mekling og rettergang i sivile tvister) : kommentarutgave : B. 1 : §§ 1-1 til 20-12*. Oslo: Universitetsforl.
- Silvermann, D. (2014). *Interpreting qualitative data*. Los Angeles: Sage.
- Skoghøy, J. E. A. (2014). *Tvisteløsning*. 2. utg. utg. Oslo: Universitetsforl.
- Stokstad, S. (2015). Rettsforlik i rettsendrande saker i jordskifteretten. *Kart og Plan*, 75 (2): 155-164.
- Thagaard, T. (1998). *Systematikk og innlevelse - en innføring i kvalitativ metode*. Oslo: Fagbokforlaget.

Lover

Avtaleloven. (1918). Lov om avslutning av avtaler, om fullmakt og om ugyldige viljeserklæringer av 31. mai 1918 nr. 4: Justis- og beredskapsdepartementet.

Domstolloven. (1915). Lov om domstolene av 13. august 1915 nr. 5: Justis- og beredskapsdepartementet.

Jordskiftelova. (2013). Lov om fastsetjing og endring av eigedoms- og rettshøve på fast eigedom m.m. av 21. juni 2013 nr. 100: Landbruks- og matdepartementet.

Jordskifteloven. (1979). Lov om jordskifte o.a. av 21. desember 1979 nr. 77: Landbruks- og matdepartementet.

Personopplysningsloven. (2000). Lov om behandling av personopplysninger av 14. april 2000 nr. 31: Justis- og beredskapsdepartementet.

Plan- og bygningsloven. (2008). Lov om planlegging og byggesaksbehandling av 27. juni 2008 nr. 71: Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Tvisteloven. (2005). Lov om mekling og rettergang i sivile tvister av 17. juni 2005 nr. 90: Justis- og beredskapsdepartementet.

Tvistemålsloven. (1915). Lov om rettergangsmåten for tvistemål av 13. august 1915 nr. 6: Justis- og beredskapsdepartementet.

Rettsavgjørelser

Høyesterett:

Rt-1981-160 Rt-1989-90 Rt-2000-1703

Rt-2004-734 Rt-2005-985

Jordskifteoverrettene:

JOFR-2012-4 JOFR-2012-1 JOGU-2004-3

MELDESKJEMA

Meldeskjema (versjon 1.4) for forsknings- og studentprosjekt som medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt (jf. personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter).

1. Intro		
Samles det inn direkte personidentifiserende opplysninger?	Ja ● Nei ○	En person vil være direkte identifiserbar via navn, personnummer, eller andre personentydige kjennetegn.
Hvis ja, hvilke?	☒ Navn ☐ 11-sifret fødselsnummer ☐ Adresse ☐ E-post ☐ Telefonnummer ☐ Annet	Les mer om hva personopplysninger . NB! Selv om opplysningene skal anonymiseres i oppgave/rapport, må det krysses av dersom det skal innhentes/registreres personidentifiserende opplysninger i forbindelse med prosjektet.
Annet, spesifiser hvilke		
Skal direkte personidentifiserende opplysninger kobles til datamaterialet (koblingsnøkkel)?	Ja ○ Nei ●	Merk at meldeplikten utløses selv om du ikke får tilgang til koblingsnøkkel, slik fremgangsmåten ofte er når man benytter en databehandler
Samles det inn bakgrunnsopplysninger som kan identifisere enkeltpersoner (indirekte personidentifiserende opplysninger)?	Ja ● Nei ○	En person vil være indirekte identifiserbar dersom det er mulig å identifisere vedkommende gjennom bakgrunnsopplysninger som for eksempel bostedskommune eller arbeidsplass/skole kombinert med opplysninger som alder, kjønn, yrke, diagnose, etc.
Hvis ja, hvilke	Arbeidssted, størrelse på arbeidsplass, antall saker pr år, by/land	NB! For at stemme skal regnes som personidentifiserende, må denne bli registrert i kombinasjon med andre opplysninger, slik at personer kan gjenkjennes.
Skal det registreres personopplysninger (direkte/indirekte/via IP-/epost adresse, etc) ved hjelp av nettbaserte spørreskjema?	Ja ○ Nei ●	Les mer om nettbaserte spørreskjema .
Blir det registrert personopplysninger på digitale bilde- eller videoopptak?	Ja ○ Nei ●	Bilde/videoopptak av ansikter vil regnes som personidentifiserende.
Søkes det vurdering fra REK om hvorvidt prosjektet er omfattet av helseforskningsloven?	Ja ○ Nei ●	NB! Dersom REK (Regional Komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk) har vurdert prosjektet som helseforskning, er det ikke nødvendig å sende inn meldeskjema til personvernombudet (NB! Gjelder ikke prosjekter som skal benytte data fra pseudonyme helseregistre). Dersom tilbakemelding fra REK ikke foreligger, anbefaler vi at du avventer videre utfylling til svar fra REK foreligger.
2. Prosjekttittel		
Prosjekttittel	Rettsforlik i jordskifteretten.	Oppgi prosjektets tittel. NB! Dette kan ikke være «Masteroppgave» eller liknende, navnet må beskrive prosjektets innhold.
3. Behandlingsansvarlig institusjon		
Institusjon	Norges miljø- og biovitenskapelige universitet	Velg den institusjonen du er tilknyttet. Alle nivå må oppgis. Ved studentprosjekt er det studentens tilknytning som er avgjørende. Dersom institusjonen ikke finnes på listen, har den ikke avtale med NSD som personvernombud. Vennligst ta kontakt med institusjonen.
Avdeling/Fakultet	Fakultet for samfunnsvitenskap	
Institutt	Institutt for landskapsplanlegging	
4. Daglig ansvarlig (forsker, veileder, stipendiat)		

Fornavn	Katrine	<p>Før opp navnet på den som har det daglige ansvaret for prosjektet. Veileder er vanligvis daglig ansvarlig ved studentprosjekt.</p> <p>Veileder og student må være tilknyttet samme institusjon. Dersom studenten har ekstern veileder, kanbiveileder eller fagansvarlig ved studiestedet stå som daglig ansvarlig.</p> <p>Arbeidssted må være tilknyttet behandlingsansvarlig institusjon, f.eks. underavdeling, institutt etc.</p> <p>NB! Det er viktig at du oppgir en e-postadresse som brukes aktivt. Vennligst gi oss beskjed dersom den endres.</p>
Etternavn	Broch Hauge	
Stilling	Førsteamanuensis	
Telefon	+4767231253	
Mobil		
E-post	katrine.broch.hauge@nmbu.no	
Alternativ e-post	nikolai.winge@nmbu.no	
Arbeidssted	ILP - Eiendomsfag og juss	
Adresse (arb.)	Kirkeveien 23	
Postnr./sted (arb.sted)	1430 Ås	
Sted (arb.sted)	Ås	

5. Student (master, bachelor)

Studentprosjekt	Ja ● Nei ○	Dersom det er flere studenter som samarbeider om et prosjekt, skal det velges en kontaktperson som føres opp her. Øvrige studenter kan føres opp under pkt 10.
Fornavn	Torgeir	
Etternavn	Skogheim	
Telefon		
Mobil	99593660	
E-post	tosskog@online.no	
Alternativ e-post	Torgeir.Skogheim@nmbu.no	
Privatadresse	Snarveien 49	
Postnr./sted (privatadr.)	9107 Kvaløya	
Sted (arb.sted)	Kvaløya	
Type oppgave	<ul style="list-style-type: none"> ● Masteroppgave ○ Bacheloroppgave ○ Semesteroppgave ○ Annet 	

6. Formålet med prosjektet

Formål	<p>Klipper ut fra foreløpig prosjektbeskrivelse:</p> <p>Er rettsforlik inngått i jordskifteretten iht bestemmelsene for rettsforlik i jskl. §6-26, innenfor domstolens saklige kompetanse i jskl § 1-4 og iht. tvisteloven §§ 19-11 og 19-12.</p> <p>Hvor ofte tilføres nye dimensjoner i forliket sammenlignet med tvistegjenstanden. Vi er altså ute etter graden av «kreativitet» i rettsforlikene. Hvilket spillerom for «kreativitet» i rettsforlik gir den nye loven. Her er jeg bekymret for at jordskifterettens egenart som en som løser mye, kan bli borte.</p> <p>En aktuell avgrensning for den mellomste delproblemstillingene kan være rettsforlik inngått under ordinære rettsmøter i jordskifteretten. Dette fordi det mest sannsynlig allerede er gjort undersøkelser på området. Iflg Per Kåre</p>	Redegjør kort for prosjektets formål, problemstilling, forskningsspørsmål e.l.
--------	--	--

7. Hvilke personer skal det innhentes personopplysninger om (utvalg)?

Kryss av for utvalg	☐ Barnehagebarn ☐ Skoleelever ☐ Pasienter ☐ Brukere/klienter/kunder ☒ Ansatte ☐ Barnevernsbarn ☐ Lærere ☐ Helsepersonell ☐ Asylsøkere ☐ Andre	
Beskriv utvalg/deltakere	Jordskifterettsledere, jordskiftedommere og jordskiftedommerfullmektiger	Med utvalg menes dem som deltar i undersøkelsen eller dem det innhentes opplysninger om.
Rekruttering/trekking	Valgt 4 jordskifteretter etter kjennskap.	Beskriv hvordan utvalget trekkes eller rekrutteres og oppgi hvem som foretar den. Et utvalg kan trekkes fra registre som f.eks. Folkeregisteret, SSB-registre, pasientregistre, eller det kan rekrutteres gjennom f.eks. en bedrift, skole, idrettsmiljø eller eget nettverk.
Førstegangskontakt	Telefon og epost	Beskriv hvordan kontakt med utvalget blir opprettet og av hvem. Les mer om dette på temasidene .
Alder på utvalget	☐ Barn (0-15 år) ☐ Ungdom (16-17 år) ☒ Voksne (over 18 år)	Les om forskning som involverer barn på våre nettsider.
Omtrentlig antall personer som inngår i utvalget	10	
Samles det inn sensitive personopplysninger?	Ja ☐ Nei ☒	Les mer om sensitive opplysninger .
Hvis ja, hvilke?	☐ Rasemessig eller etnisk bakgrunn, eller politisk, filosofisk eller religiøs oppfatning ☐ At en person har vært mistenkt, siktet, tiltalt eller dømt for en straffbar handling ☐ Helseforhold ☐ Seksuelle forhold ☐ Medlemskap i fagforeninger	
Inkluderes det myndige personer med redusert eller manglende samtykkekompetanse?	Ja ☐ Nei ☒	Les mer om pasienter, brukere og personer med redusert eller manglende samtykkekompetanse .
Samles det inn personopplysninger om personer som selv ikke deltar (tredjepersoner)?	Ja ☐ Nei ☒	Med opplysninger om tredjeperson menes opplysninger som kan spores tilbake til personer som ikke inngår i utvalget. Eksempler på tredjeperson er kollega, elev, klient, familiemedlem.
8. Metode for innsamling av personopplysninger		
Kryss av for hvilke datainnsamlingsmetoder og datakilder som vil benyttes	☐ Papirbasert spørreskjema ☐ Elektronisk spørreskjema ☒ Personlig intervju ☐ Gruppeintervju ☐ Observasjon ☐ Deltakende observasjon ☐ Blogg/sosiale medier/internett ☐ Psykologiske/pedagogiske tester ☐ Medisinske undersøkelser/tester ☐ Journaldata	<p>Personopplysninger kan innhentes direkte fra den registrerte f.eks. gjennom spørreskjema, intervju, tester, og/eller ulike journaler (f.eks. elevmapper, NAV, PPT, sykehus) og/eller registre (f.eks. Statistisk sentralbyrå, sentrale helseregistre).</p> <p>NB! Dersom personopplysninger innhentes fra forskjellige personer (utvalg) og med forskjellige metoder, må dette spesifiseres i kommentar-boksen. Husk også å legge ved relevante vedlegg til alle utvalgs-gruppene og metodene som skal benyttes.</p> <p>Les mer om registerstudier her.</p> <p>Dersom du skal anvende registerdata, må variabelliste lastes opp under pkt. 15</p>
	☐ Registerdata	
	☐ Annen innsamlingsmetode	
Tilleggsopplysninger		
9. Informasjon og samtykke		

Oppgi hvordan utvalget/deltakerne informeres	☒ Skriftlig ☒ Muntlig ☐ Informeres ikke	<p>Dersom utvalget ikke skal informeres om behandlingen av personopplysninger må det begrunnes.</p> <p>Les mer her.</p> <p>Vennligst send inn mal for skriftlig eller muntlig informasjon til deltakerne sammen med meldeskjema.</p> <p>Last ned en veiledende mal her.</p> <p>NB! Vedlegg lastes opp til sist i meldeskjemaet, se punkt 15 Vedlegg.</p>
Samtykker utvalget til deltakelse?	☒ Ja ☐ Nei ☐ Flere utvalg, ikke samtykke fra alle	<p>For at et samtykke til deltakelse i forskning skal være gyldig, må det være frivillig, uttrykkelig og informert.</p> <p>Samtykke kan gis skriftlig, muntlig eller gjennom en aktiv handling. For eksempel vil et besvart spørreskjema være å regne som et aktivt samtykke.</p> <p>Dersom det ikke skal innhentes samtykke, må det begrunnes.</p>
10. Informasjonssikkerhet		
Spesifiser	Skal benytte koblingsnøkler om det blir behov for det.	NB! Som hovedregel bør ikke direkte personidentifiserende opplysninger registreres sammen med det øvrige datamaterialet.
Hvordan registreres og oppbevares personopplysningene?	☒ På server i virksomhetens nettverk ☐ Fysisk isolert PC tilhørende virksomheten (dvs. ingen tilknytning til andre datamaskiner eller nettverk, interne eller eksterne) ☒ Datamaskin i nettverkssystem tilknyttet Internett tilhørende virksomheten ☐ Privat datamaskin ☐ Videooptak/fotografi ☒ Lydopptak ☒ Notater/papir ☒ Mobile lagringsenheter (bærbar datamaskin, minnepenn, minnekort, cd, ekstern harddisk, mobiltelefon) ☐ Annen registreringsmetode	<p>Merk av for hvilke hjelpemidler som benyttes for registrering og analyse av opplysninger.</p> <p>Sett flere kryss dersom opplysningene registreres på flere måter.</p> <p>Med «virksomhet» menes her behandlingsansvarlig institusjon.</p> <p>NB! Som hovedregel bør data som inneholder personopplysninger lagres på behandlingsansvarlig sin forskningsserver.</p> <p>Lagring på andre medier - som privat pc, mobiltelefon, minnepenne, server på annet arbeidssted - er mindre sikkert, og må derfor begrunnes. Slik lagring må avklares med behandlingsansvarlig institusjon, og personopplysningene bør krypteres.</p>
Annen registreringsmetode beskriv		
Hvordan er datamaterialet beskyttet mot at uvedkommende får innsyn?	Passord på brukere og pc. Lydopptak flyttes til pc og slettes fra optaker.	Er f.eks. datamaskintilgangen beskyttet med brukernavn og passord, står datamaskinen i et låsbart rom, og hvordan sikres bærbare enheter, utskrifter og optak?
Samles opplysningene inn/behandles av en databehandler?	Ja ☐ Nei ☒	Dersom det benyttes eksterne til helt eller delvis å behandle personopplysninger, f.eks. Questback, transkriberingsassistent eller tolk, er dette å betrakte som en databehandler. Slike oppdrag må kontraksreguleres.
Hvis ja, hvilken		
Overføres personopplysninger ved hjelp av e-post/Internett?	Ja ☒ Nei ☐	F.eks. ved overføring av data til samarbeidspartner, databehandler mm.
Hvis ja, beskriv?	Sikkerhetskopi på Dropbox.com	<p>Dersom personopplysninger skal sendes via internett, bør de krypteres tilstrekkelig.</p> <p>Vi anbefaler for ikke lagring av personopplysninger på nettskytjenester.</p> <p>Dersom nettskytjeneste benyttes, skal det inngås skriftlig databehandleravtale med leverandøren av tjenesten.</p>
Skal andre personer enn daglig ansvarlig/student ha tilgang til datamaterialet med personopplysninger?	Ja ☒ Nei ☐	
Hvis ja, hvem (oppgi navn og arbeidssted)?	Katrine Broch Hauge, Nmbu	
Utleveres/deles personopplysninger med andre institusjoner eller land?	☒ Nei ☐ Andre institusjoner ☐ Institusjoner i andre land	F.eks. ved nasjonale samarbeidsprosjekter der personopplysninger utveksles eller ved internasjonale samarbeidsprosjekter der personopplysninger utveksles.
11. Vurdering/godkjenning fra andre instanser		
Søkes det om dispensasjon fra taushetsplikten for å få tilgang til data?	Ja ☐ Nei ☒	For å få tilgang til taushetsbelagte opplysninger fra f.eks. NAV, PPT, sykehus, må det søkes om dispensasjon fra taushetsplikten. Dispensasjon søkes vanligvis fra aktuelt departement.
Hvis ja, hvilke		
Søkes det godkjenning fra andre instanser?	Ja ☐ Nei ☒	F.eks. søke registreier om tilgang til data, en ledelse om tilgang til forskning i virksomhet, skole.

Hvis ja, hvilken		
12. Periode for behandling av personopplysninger		
Prosjektstart Planlagt dato for prosjektslutt	03.01.2016 31.12.2016	Prosjektstart Vennligst oppgi tidspunktet for når kontakt med utvalget skal gjøres/datainnsamlingen starter. Prosjektslutt: Vennligst oppgi tidspunktet for når datamaterialet enten skal anonymiseres/slettes, eller arkiveres i påvente av oppfølgingsstudier eller annet.
Skal personopplysninger publiseres (direkte eller indirekte)?	☐ Ja, direkte (navn e.l.) ☐ Ja, indirekte (bakgrunnsopplysninger) ☒ Nei, publiseres anonymt	NB! Dersom personopplysninger skal publiseres, må det vanligvis innhentes eksplisitt samtykke til dette fra den enkelte, og deltakere bør gis anledning til å lese gjennom og godkjenne sitater.
Hva skal skje med datamaterialet ved prosjektslutt?	☒ Datamaterialet anonymiseres ☐ Datamaterialet oppbevares med personidentifikasjon	NB! Her menes datamaterialet, ikke publikasjon. Selv om data publiseres med personidentifikasjon skal som regel øvrig data anonymiseres. Med anonymisering menes at datamaterialet bearbeides slik at det ikke lenger er mulig å føre opplysningene tilbake til enkeltpersoner. Les mer om anonymisering .
13. Finansiering		
Hvordan finansieres projektet?	Statens Lånekasse	
14. Tilleggsopplysninger		
Tilleggsopplysninger		

Katrine Broch Hauge
Institutt for landskapsplanlegging Norges miljø- og biovitenskapelige universitet

1430 ÅS

Vår dato: 02.12.2015

Vår ref: 45727 / 3 / HJP

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 18.11.2015. Meldingen gjelder prosjektet:

<i>45727</i>	<i>Rettsforlik i jordskifteretten</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Katrine Broch Hauge</i>
<i>Student</i>	<i>Torgeir Skogheim</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.12.2016, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Hanne Johansen-Pekovic

Kontaktperson: Hanne Johansen-Pekovic tlf: 55 58 31 18

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD. Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no

TRONDHEIM: NSD. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no

TROMSØ: NSD. SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Torgeir Skogheim tosskog@online.no

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Studenten har i meldeskjema oppgitt at det skal utføres personlige intervju og innsamles rettsbøker fra 2013 og 2014 med rettsforlik fra Akershus og Oslo jordskifterett.

I epost per 30.11.15 er det oppgitt at rettsforlikene skal bearbeides uten bruk av personopplysninger, både direkte og indirekte. Studenten trenger derfor heller ikke å innhente samtykke for å kunne bruke disse rettsforlikene.

Tilrådingen er gitt med forutsetningen av at de personlige intervjuene vil være utformet i henhold til innsendt dokumentasjon og beskrevne tema. Vi ber deg ta kontakt hvis tema for intervjuene endres og/eller vil samle inn sensitiv informasjon (eks etnisk/politisk bakgrunn, medlemskap i fagforeninger, helseforhold, etc).

For personlig intervju er det meldt at utvalget informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskriv var ikke vedlagt.

Personvernombudet legger til grunn at dette utformes på en slik måte at det tilfredsstillt kravet om et informert samtykke etter loven, ved å informere utvalget om følgende:

- hvilken institusjon som er ansvarlig
- prosjektets formål / problemstilling
- hvilke metoder som skal benyttes for datainnsamling
- hvilke typer opplysninger som samles inn
- at opplysningene behandles konfidensielt og hvem som vil ha tilgang
- at det er frivillig å delta og at man kan trekke seg når som helst uten begrunnelse
- dato for forventet prosjektslutt
- at data anonymiseres ved prosjektslutt
- hvorvidt enkeltpersoner vil kunne gjenkjennes i den ferdige oppgaven
- kontaktopplysninger til forsker, eller student/veileder.

For en mal på informasjonsskriv se <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/samtykke.html>

Vi ber om at informasjonsskriv sendes personvernombudet@nsd.no før det distribueres til utvalget.

INFORMASJONSSIKKERHET

Personvernombudet legger til grunn at studenten etterfølger Norges miljø- og biovitenskapelige universitet sine interne rutiner for datasikkerhet. Dersom personopplysninger skal sendes elektronisk eller lagres på mobile enheter, bør opplysningene krypteres tilstrekkelig.

PROSJEKTSLUTT OG ANONYMISERING

Forventet prosjektslutt er 31.12.2016. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lydopptak

Vedlegg 3 Intervjuguide

1. Først et innledende spørsmål om antall år i jordskifteretten, antall år som dommer, tidligere erfaringer, osv.

Spørsmål rettet mot praksis hittil:

Her velger jeg å presisere at det er rettsfastsettende saker som er i fokus.

2. Ut fra det mottatte datamaterialet har jeg en viss oversikt over antallet rettsforlik i dine saker de 3 siste årene.

Hvilke avgjørelsesformer (forslag til fastsetting, dom, rettsforlik) foretrekker du i rettsfastsettende saker?

3. Hva er fordelene med å avslutte saker ved inngåelse av rettsforlik for:

-partene

-jordskifteretten

-samfunnet

4. Hva er ulempene med å avslutte saker ved inngåelse av rettsforlik for:

-partene

-jordskifteretten

-samfunnet

5. Er det en kultur i dommerkollegiet/jordskifteretten som bidrar til et ønske om at partene blir forlikt?

5.b Hvorfor har denne kulturen oppstått?

-Tradisjoner i jordskifteretten

-Produktivitetshensyn

-Andre hensyn

6. I selve prosessen fra krav om sak til avsluttet rettsmøte, hvilken informasjon om mulige løsningsalternativer blir gitt partene:

-Ved forkynning av sak

-I innkalling til hovedforhandling

-Informasjon i rettsmøte

-Adferd på befaring

Inneholder denne kjeden informasjon om rettsforlik eller må partene ta opp ønske om forlik selv?

Spørsmål 7 og 8 er like, men skiller på hvordan partene er representert i retten. Først en sak med to selvprosederende parter.

7. Hvordan opptrer du som dommer om det er et ønske fra partene om å sjekke ut muligheten for forlik under hovedforhandlingen?

-Tilstede, observerer?

-Motiverer parter til å inngå forlik?

-Praktisk tilrettelegging og aktiv spørsmålsstilling til partene?

-Foreslår du løsninger og kommer opp med skisser til løsninger?

-Benytter du «motiverende faktorer» som en del av prosessen? F.eks tidspress for å få rettsforlik. Tilbyr du reduksjon av jordskiftekostnader, merking, måling og avslutning av saken umiddelbart om partene inngår rettsforlik.

Som forutsetning for dette spørsmålet ligger at begge parter er representert ved advokater.

8. Hvordan opptrer du som dommer om det er et ønske fra partene om å sjekke ut muligheten for forlik under hovedforhandlingen?

-Tilstede, observerer?

-Motiverer parter til å inngå forlik?

-Praktisk tilrettelegging og aktiv spørsmålsstilling til partene?

-Foreslår du løsninger og kommer opp med skisser til løsninger?

-Benytter du «motiverende faktorer» som en del av prosessen? F.eks tidspress for å få rettsforlik. Tilbyr reduksjon av kostnader, merking, måling og avslutning av saken umiddelbart om partene inngår rettsforlik.

9. To spørsmål om adferd under megling, oppfølging av forrige spørsmål. Også her tenker vi oss to ulike situasjoner, en med selvprosjederende parter og en der begge parter er representert med advokat.

Hvordan plasserer du deg langs en linje der 1 er passiv og 10 er aktiv?

1 Passiv 5 10 Aktiv

Hvordan plassere du deg på en linje der 1 er relasjonsorientert / tilretteleggende og 10 er saksorientert / resultatorientert?

1 Tilrettelegger 5 10 Resultatorientert

10. Hvilken informasjon blir gitt til partene før inngåelse av rettsforlik. Hvordan foregår informasjonsoverføringen? Hva blir nevnt? (fordeler, ulemper, konsekvenser). Hva vektlegges?

Til informasjon har jeg ikke funnet noen saker i det innsamlede materialet der partene ikke har fått informasjon om virkningen av å inngå rettsforlik.

Spørsmål om de rettslige rammene for innholdet i rettsforlik:

11. Hvordan oppfatter du innholdet i § 6-26 i jordskiftelova?

12. Er det din oppfatning at § 6-26 i jordskiftelova endrer rammene for innholdet i rettsforlik og dermed rammene for når en kan inngå rettsforlik i rettsfastsettende saker?

13. Hvilke konsekvenser vil § 6-26 ha for ditt valg av avgjørelsesform i rettsfastsettende saker?

14. Hvilke fordeler og ulemper har den nye bestemmelsen for:

-partene

-Jordskifteretten

-Samfunnet

15. Avslutning og takk for intervjuet.

Norges miljø- og biovitenskapelig universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway